

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ **2**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Π. ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ :	Ό Πνευματικός Άνθρωπος και τὰ Μεταπολεμικά Προβλήματα. (Έρευνα τών «Μακ. Γραμμάτων»)
ΗΛ. ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗ :	Καταιγίδα (ποίημα)
Δ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ :	Έποχές και Ίδεώδη
Κ. ΣΙΩΚ :	Άς Ξαναμπούμε στόν Ήθικό μας Κόσμο
J. ADDISSON :	Ή Όπτασία του Μιρζά (μετάφραση Γ. Φιλανθίδη)
Τ. ΔΟΞΑ :	Μητρική Θητεία (ποίημα)
Γ. ΔΕΛΛΙΟΥ :	Ήμερολόγιο
Π. ΛΙΓΛΗΣ :	Ruit Hora (ποίημα)
ΧΡ. ΝΤΑΛΙΑ :	Σαλπικτές (ποίημα)
Γ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ :	Έλληνες και Βούλγαροι
Γ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗ :	Γυμνή Άπουσία (ποίηματα)
Π. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ :	Ένω Νερώνουν τὸ Κρασί
Κ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ :	Τότε (ποίημα)
Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ :	Κριτική του Βιβλίου
ΜΠ. ΝΙΝΤΑ :	» » »
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ	

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Χρόνος 2ος Τόμος Β'
Αριθμός Φύλλου 2

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ιούλιος — Αύγουστος 1946

Γραφ. Στοά Καράσσο 58
Τηλέφωνο 64—27

*Υπ. Διηγή: Κώστας Μαρινάκης

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΤΩΝ «ΜΑΚ. ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ»

*Απαντά ο κ. Π. Σπανδωνίδης

Τὸ ἐρώτημά μας γιὰ τὴ θέση τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου στὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα τοῦ τόπου μας, τὰ ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ, πού στὴ συνέχεια τῶν ἀπαντήσεων ἐξελισσεται σὲ εἰδικώτερες καὶ πιὸ συγκεκριμένες ἐρωτήσεις, νομίζουμε πὼς ἔχει εἶδη τεθεῖ σὲ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπο καὶ πὼς λίγο πολὺ τὸν ἀπασχόλησε καὶ τὸν ἀπασχολεῖ. Ἡ προσπάθειά μας εἶναι νὰ βοηθήσουμε στὴ γραφτὴ διατύπωση αὐτῶν, πού κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος σκέφτεται γιὰ τὴ θέση του ἀπέναντι στὴν ἠθικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνοικοδόμηση τῆς Ἑλλάδος. Τοῦτο εἶναι χρέος καὶ δικό μας καὶ κείνων πού τοὺς ἀπασχολεῖ ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας γιὰτὶ θὰ βοηθήση, τὸ νὰ κρυσταλωθοῦν ὠρισμένα χρήσιμα συμπεράσματα.

Δὲν εἶναι ἀπλὴ σύμπτωση τὸ γεγονός ὅτι ἀποτανθήκαμε, ἀρχίζοντας τὴν ἐρευνά μας, πρῶτα στὸν κ. Π. Σπανδωνίδη. Εἶναι ἀπ' τὶς λιγοστὲς ἀξίες πνευματικὲς μορφές πού ζοῦν καὶ κινοῦνται στὴ Θεσσαλονίκη. Ἀπλὸς κι' ἀπέριτος μετὰ τὴν πραγματικὰ ρωμαλαία κριτικὴ γραμμὴ του στὰ προβλήματα τῆς Τέχνης καὶ τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν στάθηκε φωτεινὸς πνευματικὸς δημιουργὸς χρόνια τώρα στὴ Θεσσαλονίκη. Ἡ κριτικὴ του ἐργασία πού κατοπτρίζεται κυρίως στὶς «Μακεδονικὲς Ἡμέρες», πού ὅσο καὶ ἂν ἦταν συλλογικὴ προσπάθεια ἔμειναν πάντα σὰν Ἔργο του, μαζί μετὰ τὴν ἀλλή σὲ βιβλία δημοσιευμένη ἐργασία του, εἶναι μιὰ ἀξιοζήλευτη προσφορά ἐργασίας στὴν Τέχνη καὶ τὰ Γράμματα. Ὅπως ὁ ἴδιος μᾶς εἶπε δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ἐργάζεται καὶ ἤδη δύο του ἐργασίες γιὰ τὸν Γρυπάρη καὶ τὸν Σολωμὸ εἶναι ἔτοιμες γιὰ ἐκτύπωση, ὅπως ἐπίσης σχεδὸν ἔτοιμὴ εἶναι καὶ μιὰ του ἐργασία, πού θὰ πάρη τὸν τίτλον «Ἡ Ἀρχαϊκὴ Τέχνη καὶ τὸ Δημοτικὸ Τραγούδι».

Διαβάζοντας κανένας τὶς ἀπαντήσεις του στὴν ἐρευνά μας θὰ συναντήσῃ τὸ γνῶριμο πνεῦμα τῆς ἀλύγιστης κριτικῆς σκέψης καὶ τῆς βαθειᾶς παρατήρησης καθὼς καὶ τὴν καθαρότητα τῶν θέσεών του στὰ προβλήματα.

—Μιλοῦμε σήμερα συχνὰ γιὰ μεταπολεμικὰ προβλήματα. Πῶς τὰ ἐννοεῖτε ἐσεῖς, κ. Σπανδωνίδη;

—Γιὰ μένα δὲν εἶναι ἄλλα παρὰ ἐκεῖνα, πού θὰ τὰ ὀνομάζαμε προβλήματα ἀξιῶν. Ὅ,τι ζῆ πιὸ πραγματικὰ ὁ ἄνθρωπος, πιὸ ἔντονα εἶναι οἱ Ἀξίες. Τὸ καθετὶ πού ἐκτιμᾷ, προσδοκᾷ καὶ ζητάει νὰ κατακτήσῃ ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὅ,τι μετὰ φόβο βλέπῃ νὰ κλονίζεται, ν' ἀλλάζει περιεχόμενο, ἀποτελεῖ Ἀξία. Ἄν μᾶς ἀρέσουν σήμερα οἱ Νέγρικες μελωδίες, ἂν ἐκτιμοῦμε περισσότερο τὸ δυναμικὸ παρὰ τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπο, ἂν ὁ μισθωτὸς ἐργάζεται 8 ὥρες ἀντὶ 10 ἢ 12, ἂν ὁ πολίτης πρέπει νὰ κυβερνεῖται ἀπὸ μιὰ δημοκρατία ἀστικὴ ἢ σοσιαλιστικὴ, ἂν φοβόμαστε γιὰ τὸ δρόμο στὸν ὁποῖο μᾶς ὀδηγεῖ ἡ Ἐπιστῆμη μετὰ τὰ θαυμάσια ἀλλοιωδῶς ἐργα τῆς, ἂν ὁ ἀστὸς πηγαίνει τώρα λιγώτερο παρὰ ἄλλοτε στὴν ἐκκλησιά, ὄλ' αὐτὰ καὶ ἄλλα τέτοια δὲν εἶναι ἄλλο, παρὰ ἐξωτερικὲς ἐνδείξεις ἀπὸ κάποιες ἄλλες μεταβολὲς πιὸ βαθειᾶς καὶ αὐτὲς οἱ μεταβολὲς εἶναι πού ἀναφέρονται στὸ περιεχόμενο τῶν Ἀξιῶν. Γενικώτατα,

μέ το τέλος του Πολέμου έχουμε ή πάμε να σχηματίσουμε άλλη αντίληψη γι' αυτό, που ονομάζουμε 'Ωραίο, 'Ηθικό, 'Αληθινό, 'Ιερό, Δίκαιο. Κατά την ειρηνική περίοδο ο ρυθμός της μετάβασης από το από τις Α αντιλήψεις στις Β, δηλ. με άλλα λόγια ο ρυθμός της μετάβασης από το παρόν στο μέλλον είναι βραδύς και ο Πόλεμος, με κάποιο ιδιαίτερο νόημα είναι ό,τι θα λέγαμε επιτάχυνση του ρυθμού στη μεταβολή των αντιλήψεων για τις 'Αξίες.

Ο ρυθμός της μετάβασης κανονίζει και την οξύτητα ή την αμβλύτητα των προβλημάτων των αξιών. Για τοῦτο τὰ μεταπολεμικά προβλήματα φαίνονται οξύτερα από τὰ ειρηνικά.

Λοιπόν, ό,τι λέμε μεταπολεμικά προβλήματα ταυτίζεται με τὰ προβλήματα 'Αξιών παρουσιασμένα μεσ' από ένα ρυθμό γοργό και γι' αυτό έντονο και αυτό είναι που τὰ κάνει έντυπωτικά. Δεύτερο: κάθε εποχή μεταπολεμική παρουσιάζει τὰ ίδια πάντα και αναλλοίωτα προβλήματα πάνω στις ίδιες κατηγορίες ανησυχιών, φόβων, τάσεων, δηλαδή πάνω στις 'Αξίες. 'Εκείνο όμως τὸ ὅποιο ενδιαφέρει είναι τὸ κάθε φορά καινούργιο περιεχόμενον των προβλημάτων.

—'Υπὸ τὴς συνθήκης αὐτῆς σκέψεων πὼς βρίσκετε εἰδικὰ τὴ θέση τοῦ ἠθικοῦ προβλήματος τῆς Χώρας μας σήμερα, και ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντί του;

—Θὰ μιλήσω γενικώτερα: ό,τι λέμε «'Ανθρωπος» χαρακτηρίζεται κυρίως ἀπὸ τὴν τάση τοῦ αὐτοῦ να φτάσει σὲ πράξεις, που δείχνουν μιὰ νίκη ἀπέναντι στις καθαρά ὀργανικές δηλ. ἐγωϊστικές ἀντιλήψεις μας, μιὰ κατανόηση εὐρύτερη και θυσία τοῦ ἐγὼ μπροστὰ σὲ δικαιώματα και σκοποὺς γενικώτερους: τὸ σεβασμὸ πρὸς τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, πρὸς τὴν πνευματικὴ ἐλευθερία, τὴν ἔθνη αὐτοδιάθεση τὴν ἔννοια ἑνὸς καθήκοντος, μιὰς ἠθικῆς δέσμευσης, ἑνὸς χρέους. Στὸ δρόμο αὐτὸν γιὰ τὸν «'Ανθρωπο» ἔτοι ἔννοημένο τὰ ἔθνη τείνουν και διαρκῶς πᾶνε ψηλότερα. Κάποτε ὁμως —και εἶναι ἡ περίπτωση τῆς Γερμανίας— τὰ ἔθνη σκοντάφτουν ἀπότομα και ξαναπέφτουν στὴν ἄβυσσο τοῦ ἐγωϊσμοῦ, στὴν ἰδέα τῆς ὑποκατάστασης των πάντων με τὸ 'Εγὼ, στὴν κατάργηση κάθε ἠθικῆς δέσμευσης, κάθε 'Ανθρωπισμοῦ. Τὴν ἀνάγκη κατανόησης και συνεργασίας ἀνάμεσα στὰ ἔθνη, τοὺς λαοὺς τὰ άτομα, τὴν ἀντικατασταίνει ἡ βία, ἡ ἐπιβολὴ γιὰ τὴν ἐγωϊστικὴ ἐπικράτηση τὸν ἄνθρωπισμὸ, ὁ δυναμικὸς ἐγωϊσμὸς. Ὁ Γερμανὸς διέλυσε τὴν ἰδέα τοῦ 'Ανθρωπισμοῦ και εἶναι γι' αὐτὸ ἔνοχος γιὰ ἔγκλημα ἠθικῆς τάξης ἀπέναντι στὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ Γερμανία εἶναι μιὰ χώρα μεγάλη και τὸ ἠθικὸ πρόβλημα τῆς Εὐρώπης σήμερα εἶναι πὼς θὰ ρθει γιὰ τοὺς Γερμανοὺς ἡ ὥρα νὰ ξανακερδίσουν τὴ θέση τους στὸν κόσμον ἐπανιδρύοντας μέσα τους τὸν 'Ανθρωπο πὸ ψηλά ἀπὸ τὸ Γερμανό. Μὲ ἄλλα λόγια πὼς θὰ ἀνασυνθέσουν τὸ γερμανικὸ με τὸν παγκόσμιον 'Ανθρωπο.

—**Αἰσθάνεσθε ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη αὐτῆ;**

—Βέβαια. Εἶναι ἀνάγκη ὅλοι οἱ λαοὶ μαζί νὰ ζοῦν με ἀμοιβαία ἐκτίμηση και σεβασμὸ μέσα στὸ νόημα τοῦ «'Ανθρώπου».

—**Αὐτὸ τὸ ἐγωϊστικὸ, τὸ ἀποσυνθετικὸ πνεῦμα ἐπηρεάσε τὴν 'Ελλάδα;**

—Νομίζω πὼς δὲν δημιούργησε παρὰ μονάχα ἐνίσχυσε τὴς ἐγωκεντρικῆς και ἀτομιστικῆς τάσεις. Ἡ 'Ελλάδα, χώρα ὅπου κατεξοχὴ ἐπιδιώχθηκε ἡ ἐπικράτηση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ στὴν καλλιέργεια τοῦ αὐτοῦ, ἔδειξε σημεῖα νοσηρότητας και χαλαρότητας, ὄχι μεγάλη συνοχὴ σκοπῶν, ὄχι μεγάλη ἠθικὴ ἀντοχή. Καὶ τοῦτο ὄχι τόσο σχετικὰ με τὸ

πνεῦμα τῆς ἀντίστασης ἀπέναντι στὴ γερμανικὴ ἀποσυνθετικὴ κοσμοθεωρία ἀνίσταθήκαμε γερὰ —οἱ ἐξαιρέσεις ἐνισχύουν τὸν κανόνα— και προειμήσαμε τὴν ὀλοκληρωτικὴ καταστροφή παρὰ νὰ παραδοθοῦμε στοὺς Γερμανοὺς σκοποὺς. Ἡ 'Ελλάδα ἐπέδειξε δύναμη ἔθνη, ἀλλὰ ἀδυναμία κοινωνικῆς συνοχῆς, ὡς τὸ βαθμὸ τῆς νοσηρότητας. Κοντὰ στοὺς ἀνθρώπους, που ὑπόφεραν μαρτυρικὰ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πολέμου και ὑποφέρουν μαρτυρικὰ ἄκόμα, τοὺς ὑπαλλήλους, ἔζησε μιὰ ἄλλη τάξη, ἡ ὁποία ὄχι μόνο πλούτισε, ἀλλὰ και κορόιδευε ἀπαίσια τοὺς ὑπαλλήλους με ἀλλεπάλληλες δηλώσεις γιὰ συναίσθηση ἀνάγκης γιὰ ἀλληλεγγύη! Αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο ἑλληνικὸ ἠθικὸ πρόβλημα.....

—**Και ὁ ρόλος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντί του;**

—Ὁ ρόλος τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ ἀποκαλύπτει με παρησια τὴν 'Αλήθεια: «Κύριοι, ὁ ἀνθρωπισμὸς στὴν 'Ελλάδα δὲν ἄσκησε ἐπίδραση, δὲν καλλιέργησε, δὲν ἔσωσε τὴς ψυχές. Οἱ ἀνθρωπιστικῆς σπουδῆς ὑπῆρξαν γράμμα νεκροῦ ἀφοῦ με τὴν πρώτη ἀντίξηση πνοῆς ἡ ψυχὴ των 'Ελλήνων λύγισε. Δὲ βρῖσκεται σωτηρία παρὰ σὲ μιὰ πιὸ καρποφόρα προσφορὰ τοῦ ἀνθρωπιστικοῦ ἰδανικοῦ. Οἱ κλασσικῆς σπουδῆς ἄς μὴν καταδικάζουν τὸν ἑλληνισμὸ σὲ ἠθικὴ ἀτροφία, ἄς παιδεύουν τὸν 'Ελληνα γιὰ τὴν κατανόηση τοῦ 'Ανθρώπου ἀπὸ τὸν 'Ανθρωπο.

—**Πὼς ἀντικρύζετε γενικὰ τὸ πνευματικὸ πρόβλημα αὐτὴ τὴν ὥρα; ἢ γιὰ νὰ μιλήσουμε με τὸν τρόπο σας, ποιῆς θεωρεῖτε σὰν πιὸ στερεῆς και ἐξελίξιμες πνευματικῆς 'Αξίες;**

—Ἡ ἀπάντηση θὰ πηγαινε εἰς μᾶκρος. Θα ἔπρεπε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ θέση που ἐπιβάλλεται σήμερον νὰ πάρομε ἀπέναντι στὴν ἀρχαία, τὴ βυζαντινὴ και τὴ λαϊκὴ παράδοση ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος και ἀπέναντι στοῦ εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πολὺ γενικὰ μόνο θὰ πῶ πὼς ἡ νεώτερη 'Ελλάδα ὡς τώρα τυπικὰ μόνο σχετίσθηκε και ἐπηρεάσθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ρομαντικὰ εἶδε τὴ βυζαντινὴ ζωὴ, περιγραφικὰ ἀντιλήφθηκε τὴ λαϊκὴ ζωὴ. Ὑποχρέωση των πνευματικῶν μας ἀνθρώπων εἶναι μιὰ βαθύτερη και πιὸ γόνιμη, πιὸ βοθητικὴ τοῦ παρόντος ἐπαφῆς μας με ό,τι ὑπῆρξε 'Ελληνικὸ.

—**Και ἡ σχέση μας με τοὺς Εὐρωπαίους σήμερα που οἱ ὀρίζοντες εἶναι τόσο πλατεῖς, σήμερα που ὁ κάθε 'Ελληνας καταλαβαίνει πόσο εἶναι σύγχρονα και Εὐρωπαῖος και πὼς ἂν δὲν ἐννοήσει ἔτσι τὸν ἑαυτὸ του πνίγεται;**

—'Εκείνοι που θὰ μᾶς βοηθήσουν γιὰ ἕνα βαθύτερο, φυσικώτερο, πιὸ αὐτόνομο και πιὸ συγχρονισμένο κοίταγμα τῆς ζωῆς εἶναι οἱ Εὐρωπαῖοι, ἂν βέβαια κι αὐτοὺς μπορέσουμε νὰ τοὺς κοιτάξουμε δημιουργικὰ, σὰν ἀφορμῆς και σπέρματα και ὄχι σὰν κανόνες, συστήματα και σχολές. Γιὰ ν' ἀποκτήσει ἀξία ἡ πνευματικὴ μας δημιουργία πρέπει ν' ἀναλάβουμε τὸν ξένο δρόμο μόνοι, μας ἀπὸ τὴν ἀρχή. Καὶ ὅταν ἀποκτήσουμε ἀρκετὴ πνευματικὴ ἡλικία, τότε θὰ βαδίσουμε τὸ δικὸ μας δρόμο μόνοι μας.

—**Θὰ σᾶς παρακαλοῦσαμε νὰ σταματήσετε εἰδικώτερα στὴ λογοτεχνία μας. Πὼς ἐννοεῖτε ἐκεῖ αὐτὴ τὴν ἀνάγκη τῆς χειραφετημένης συνάφειας; Καὶ πὼς νομίζετε, ὅτι θὰ ὑπάρξει πιὸ ρητὰ «νεοελληνικὴ λογοτεχνία» κοντὰ σὲ κείνη, που ξεχωρίζουμε σὰν ἀγγλικὴ, γαλλικὴ, ρωσικὴ, νορβηγικὴ κ.λ.π.;**

—Ὅτι ἕνα νεοελληνικὸ ἔργο ὑπενθυμίζει —ἐκτὸς ἀπὸ τὰ διηγήματα

του Παπαδιαμάντη— στην κατασκευή και τη θέση του κάτι από ώριμην ξένη λογοτεχνία είναι άναμφισβήτητο. Όμως αυτό είναι ένα γενικότερο φαινόμενο στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία και ως ένα σημείο, νόμιμο. Είτε το θέλουμε είτε όχι, κινούνται και κινούμαστε έξω από μία ατμόσφαιρα υπερεθνικής λογοτεχνικής επιβολής. Το ζήτημα είναι όμως ποιά είναι κάθε φορά η δυνατή και φωτεινή πηγή από την οποία εμπνέονται όλοι. Αυτή δεν είναι ακόμα «και» νεοελληνική.

— Πώς νομίζετε, ότι μπορεί να υπάρχει και να διακρίνεται ένας ιδιαίτερος τόνος νεοελληνικής λογοτεχνικής δημιουργίας;

— Ό,τι δίνει τίτλους ιδιαίτερης δημιουργικής αξίας στη λογοτεχνικήν σφαίρα είναι κυρίως, πρώτα: η ατμόσφαιρά ενός ιδιαίτερου εθνικού πνεύματος και δεύτερο: η απόθεση του αντίλαλου μιας ζωής, που πέρ' από τα γενικά της διακριτικά δίνει αφορμή να διαγραφούν οι ιδιαίτεροι όροι, και οι ιδιαίτερες ποιότητες των πόθων, των όνειρων, των αντιλήψεων και των νοσταλγιών τόσο ενός λαού όσο και ατομικώτερα του συγγραφέως ή — ακόμα πιο πέρα — ενός προσώπου που αναδειχθεί όλες τις ποικιλίες και τις αντιφάσεις της ελληνικής του ύπαρξης.

(Στο επόμενο θ' απαντήσουν ο ποιητής κ. Γ. Βαφόπουλος και ο καθηγητής κ. Ν. Γεωργιάδης).

ΚΑΤΑΓΙΔΑ

Μέσ' το πυκνό σκοτάδι το καράβι μας
σάπιο σανίδι, τσόφλι ανεμοδέρνεται
σέ κύματα άφροσύνης, σ' άδυσώπητα
χέρια της μοίρας του.

Έλπίδας φάρος πουθενά δε φαίνεται
ψυχροί των συμπερόντων μας οι άνεμοι
βογγούν κι' έγκυμονούν για να γεννήσουνε
το γυιό της κόλασης.

Τά χέρια άπλώνονται γυμνά, λιπόσαρκα
χωρίς να βρίσκουνε συμπόνιας νόημα
μισούνε οι άνθρωποι το κάθε ανθρώπινο,
οί καρδιές επέτρωσαν.

Κλάμματα κι' αίματα νωπά κι' άστείρευτα
και θα πληρώσουμε τυφλοί το χρέος μας
έζησε έγέρασε, ή ζωή και σέρνεται
στο λιοβασίλεμμα.

Τά μάτια του Θεού σ' άστέρια άδιάφορα
κι' άηδισμένα μόνο σιγοκλείνουνε
άπάνου σ' ουρανού τά κατασκότεινα
σά νεκροκάντηλα....

ΗΛ. ΚΑΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΠΟΧΕΣ ΚΑΙ ΙΔΕΩΔΗ

Του κ. Δ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ

.....Μά σ' παράθυρό μου άκακο, μένει
όρθάνοιχτο, καταντικρύς από τον μυθικό
πελωριοφανταγμένο "Όλυμπο" κι' έτσι,
καθώς τ' άσάρκινά μου μάτια μισοκλειού-
νε ράθυμα κι' όδυνηρά μπρός στον χωμά-
τινο και ταπεινό ρυθμό της έποχής μας,
έσ' τη σκέψη προκαλείς προς τις ψηλές,
άδιάβατες, λευκοπερίχυτες κορφές, όπου
ή χιονάτη αύρα τους το νυσταγμό του
νοού αυτοστιγμαί έξοντάνει,

Τότε το ρώτημα «για ποιά ιδεώδες ά-
ραγε να ζή ή έποχή μας;», πέρνει άπλό-
τητα και φώς κι' αναζητώντας την άπλή,
βαθειάν, όρθή και σοβαρή άπάντηση σε
δαύτο, περιπλανάται ο νοός τερπνά σε
πισοδρόμηση γοργή, κοντά κι' άνάστροφα
πορεύοντας στον ποταμό του Χρόνου
πουτάν «ίστορία». Γιατί το ίδιο ρώτημα,
- άν έχει άπάντηση για αυτή την άκατέρ-
γαστη κι' άσύμμετρη έποχή μας, - δεν έ-
μεινε άναπάντητο σε κάθε μία περίοδο
της ήλικίας τ' ανθρώπου.

Γ' αυτό, παράθυρό μου, άγνάντεψα
στο Έλβετικό της Σαλονίκης δειλινό, -
όταν τ' αροδοχρώματα αντιφέγγιζαν ά-
πόκοσμες μαρμαρυγές παραμυθιού στα
κρύσταλά σου, - άγνάντεψα ένα φύλλο
της ίστορίας της κοσμικής (δυόμισυ χι-
λιάδων χρόνων ήλικίας) να γυρνά π' ά-
σ' άκατάλυτο βιβλίο του Χρόνου, γκρε-
μίζοντας και σύμβολα και ιδέες και μορ-
φές «των μεγάλων κατά κόσμον» όπου
λέει και το πνέμα της περγελασμένης
Βίβλου μας, και βρέθηκα στην παιδική ή-
λικία του Έθνους μας, όπου μύθος και
λόγος έσιμγαν σ' άρμονικό καλοούπι, σε
είδος συμφωνίας υπέργεια κι' άσύλλη-
πτης που την έπίγραψεν ο υπερχρόνιος
Νοός με τον όρο «κλασσικό».

Ένα ιδεώδες όμορφιάς και γνώσης,
τέχνης κι' άρετης, ένας ταιριαχτός πανέ-
μορφος χορός του Λόγου και της ύλης,
άδερφικό συνταίριασμα τ' Απόλλωνα
και Βάκχου, κι' το ιδεώδες που έλαμψε
κι' άνάστησε την έποχή της κλασσικής
«Έλλάδας» όλόφωτη και δυ-
νατή στο μεγαλείο της δόξης! Πάει όμως
έκείνη ή αιώνια έποχή καταποντισμένη
στη σκιά τ' άπύθμενου και αιώνιου γίγνε-
σθαι, και μέιναν τά σημάδια της, μνημεί-
α πολιτισμού του λόγου και της τέχνης.
Τό φώς κατά τη μοίρα του κόσμου υπο-
χωρεί στην έφοδο του γνώφου, για να
προβάλλη πιο άστραφτερό άπ' της νυχτός
τά έρέβη την έπομένη έλπιδοφόρα αύγή.

II

Και τώρα, ακόμα στέκει άνοιχτό, πα-

ράθυρό μου, κι' όπως αφήνεις το σκοτάδι
να εισορμά άργά και σταθερά στο περι-
βάλλον της συνειδησής μου, μ' αφήνεις
να άγναντέψω την έφηβεία τ' ανθρώπου
που χίλια χρόνια έφόρεσε Βυζαντινή κο-
ρώνη, κι' έντόπισε στενόκαρδα την άπε-
ραντοσύνη του «ιδεώδους» μες την «πί-
στη» (γενόμενη θανάσιμος κι' άδιάλαχος
έχτρος τ' αρχαίου λόγου), την έφηβεία
που καταχτήθηκε άπ' το «θρησκευτικό
ιδεώδες» της κι' υπόταξε σε τοúτο κοινω-
νία, τέχνη κι' έπιστήμη, και περιφρόνη-
σε τ' «ανθρώπινο και σαρκικό» πιστεύον-
τας πως θάφτανε στην ποθητή του θείου
«θεωρία». Εύτυχησμένη θάτανε της έφη-
βείας ή έποχή που άναζητούσε νέο φώς,
και σε μακάρια άφέλεια το νοού τ' Αν-
θρώπου στρέφει, που ένω ζητούσε στη
στεγνή του λόγου και της λογικής πορ-
φύρα το δόγμα να υποτάξει, άπίθωνε την
άφελή συνείδηση της πίστης στην πιο
γλυκειά και χαύνη αυταπάτη.

«Προβλήματα» δεν υπάρχουν έξόν από
τη δύναμη για το σοφό ήγεμόνα, κι' άπ'
την υπάκουη θέληση για το λαό τον εύσε
βή, πουχε ρετσέταν έτοιμη για κάθε ά-
πόρημα του νοού της Βίβλου τις σελίδες
και τ' ουρανού το φωτισμό. Εύτυχησμέ-
νος θάπρεπε ναταν στην έφηβεία, ο άν-
θρωπος, μακάριος σ' αντίκρυσμα, σ' ο-
δυνηρό κυνηγητό της άρετης που τουδι-
νε ή θρησκεία σαν «ιδεώδες». Κι' άποκοι-
μήθηκε γλυκά, και έέχασε το κλασσικό
τ' Ανθρώπου ο έφηβος ο νοός και σαν
πλανεύτηκε άθελα ή γνώμη άπ' το φα-
νατισμό της πίστης, έζήτησεν ο έφηβος
να ντύση σ' καθήκον τά έγκλήματα που
μαύρισαν το ιδεώδες της έποχής, και γί-
νηκαν ένάντια στη λευτεριά του νοού και
της καρδιάς μες τη γνοφώδικη του μέσου
αίωνα άγλη, έγκλήματα που λύγιζαν
καινούργιων κόσμων Προμηθείς, τους
Μηρούνο και τους Γκαλιλέι...

III

Έτσι καθώς τη νυχτερνή άπαλή δρο-
σιά του πέλαγου αφήνεις να μου γλυ-
στράη στο λογικό, παιδρύνοντάς το έκ
νέου, μισοκοπεριχυμένο άπ' τους κισσούς
και τις περιπλοκάδες σου, παράθυρό μου
άγαπητό, με κάνεις και στοχάζομαι τη
χαραυγή τ' άνθρωπισμού, με τη
κραυγή σ' σύνθημα: «πίσω σ' αρχαίο,
έμπρός!» που ιδεώδες στάθηκε μιας άλ-
λης έποχής στο ζύπνημα της άνδρωσης
τ' ανθρώπου. Ήταν και τοúτο «άρνηση»
της έφηβείας, που θάπανε να δογματίζη
αύθαίρετα και σαν σημάδι έποχής θά-
πόμενε μονάχα. Ή λευτεριά σ' σύμ-

βολο στητή και κατακόρυφα ύψωμένη, ιδανικό μιάς εποχής, της κάθε μιάς, και της δικής μας εποχής, απλόστη προστατευτική στη σκέψη, στο αίσθημα, στη γνώση. Τότε κι ο όρος «πρόβλημα» βρήκε μιά κάποια θέση στην Ιστορία του πνεύματος, όπως στην άφελη, παιδιαστική ηλικία μας, όπου τὰ πάντα ἐφάνταζαν σάν ἄλυτο μυστήριο.

Κι ἀπίθωσεν ὁ ἀνθρωπισμός, — καινούριο αὐτὸ ἰδεῶδες, — τὴν «πίστη» στὴ σπηλιά της, κ' ἐμπιστοσύνη μάταιη ἀπόδωσε ὑπεροπτικά στοῦ Λόγου μας τὴ δύναμη, μακριὰ ἀπὸ «θεῖες φάτισες καὶ παιδικές προλήψεις», καινούρια ἀρρώστια φέρνοντας στὴ μέλουσα, στὴν τωρινὴ ἐποχὴ μας, «ἀποστασία» πού τὴ λένε) στὸ κλίμα τῆς «Ἑλλάδας μας ἐξαισία ταυριαχτὴ καὶ ἀμαρτία θανάσιμη στὴν ἀξιοπρέπεια τοῦ νοῦ, πού λένε οἱ Βυζαντινοί.

Ἀνθρωπισμός! Λιγότερο ἀπ' τὸ «κλασκό», περισσότερο ἀπ' τὸ «δόγμα». Τί παράξενα πολύχρωμο βάθος πού πέρνει στοὺς αἰῶνες τὸ «ἰδεῶδες!...

IV

...Ἐδῶ εἶναι πιά τὸ ἔσχατο σκαλί πού ξεναφέρνει στὸ ἀρχικό μας ρῶτημα, παράθυρό μου ἄ ὕ λ ο, καθὼς ὀρθώνεται ἄλυτο, προκλητικό, χλευαστικό τῆς πίστεως πού χαρίζουμε στὸ νοῦ μας: «Γιὰ ποῖο ἰδεῶδες ἀραγε νὰ ζῆ ἡ ἐποχὴ μας»; Ἀνθρωπισμός καὶ λευτεριά, ἀλήθεια, δικησὺνη, εἶναι τὰ μάταια σύμβολα πού γαρνολοῦν κ' ἀνήσυχη τὴν ἐποχὴ μας δειχνουν. Σ' αὐτὴν ἡ «πίστη» χάθηκε, δίχως νάρθη στὴ θέση της ἡ «τέλεια γνώση», κ' ἡ ἀρετὴ χλευάστηκε σάν «κλασσικὴ βλακεία». Τὸ Ἐ γ ὠ ξαπλώθηκε ἀπληστο παντοῦ καὶ τὸ τυφλὸ ὀρέγεσθαι ἐγίνη «μέτρο ἀξίας». Πελώριο κύμα ἡ ἀρνηση στοὺς γνώμονες τοῦ Λόγου, ἐσάρωσε τίς ὄχθες ποῦχε ἡ σοφία γιὰ ὀρητήριον, κ' οἱ πῖο τυφλὲς καὶ ἄλογες ὀρμές τῆς κάτω φύσης ξεχύθηκαν, θριαμβικὰ δεσπόζοντας στὴ διπλοσύνθετη ὕψη τ' ἀνθρώπου: πνεῦμα—ὕλη.

Ὅ,τι θυμίζει τὸ ἔλλογο, αἰώνιο κοσμικὸ στοιχεῖο, τὸ φωτεινὸ, Ἀπολλώνειο, εἰρωνικὰ ἐσαρκάστηκε, κ' οἱ δάσκαλοι τῆς ἐποχῆς ἀλήθειες βαγγελίζονται σάν τοῦτη: Ἡ ὀλικὴ ζωή! Αὐτὸ 'ναι τὸ πρωτεῦον, ἐνῶ ἡ πνευματικὴ ζωὴ τὸ δευτερεῦον! (*) Ποιὸς λοιπὸν θὰ περιγράψῃ, ὦ σοφοί, τῆς ἐποχῆς τὸ ἰδεῶδες;

Κι ἀναρωτιέμαι αὐτόματα: μὴν εἶναι τοῦτο ἡ κοινωνικὴ κατὰ πῶς λένε δικησὺνη, ἡ ταξικὴ ἰσοπέδωση, τῶν «εἰδώλων τῶ γκρέμισμα», ὁ ἀφανισμὸς τῆς θρησκείας, ἡ μεταμόρφωση τῆς οἰκογένειας, τὸ σάρωμα τῶν θεσμῶν, ἡ στροφὴ τῆς ἱ-

στορίας στὸ βορεινὸ κήρυγμα τοῦ παραποιημένου Ναζωραίου; Μὴν εἶναι ἡ ἀρνηση μὲ τελικὸ σκοπὸ τὸν ἑαυτὸ της;

Ἡ θαλπωρὴ τῆς αἰσθησης, τὸ ἀγγάνημα τῆς ὕλης μ' ἀκρατὴ λατρεία τοῦ Ἐγώ, πότε ντυμένη στὴν ψευτοπνευματικὴ μιογία τῶν σαλονιῶν, πότε στὴν ἐπεγνωσμένη ἀπάτη τῶν νέων δημοκόπων, αὐτὸ 'ναι τὸ χωμάτινο Ἰδεῶδες τοῦ καιροῦ μας. Λάσπη στὴ σάρκα, λάσπες καὶ στὸ νοῦ, καὶ φανταγμὸς πῶς ζοῦμε, πῶς ὑπάρχει κάποιος ἰδεῶδες μακριὰ ἀπὸ ἀρετὴ καὶ ἰδεαλισμὸ καπιταλιστικό, ἐκεῖ πού ὑπάρχει μόνον τὸ Φαουστικό, ἡ ἀρνηση, καὶ τὸ κενό, τὸ φιλιταϊκό, δαιμονικὸ στοιχεῖο. Ναρκώθηκε ὁ φτωχὸς «διανοούμενος ἀπὸ σοφίας ὑπερτροφία» κ' οἱ ἄρχοντες, κ' ἡ τάξη τους διπλώθηκαν σ' ἐνὸς μασκαρεμένου τους ἰδεαλισμοῦ τῆ φαρισαϊκῆ χλαμύδα, μωρὰ στὴ δύναμή τους μπιστεμένοι, στὴν παχυλότητα τοῦ νοῦ καὶ σὲ μιὰν ἐπινοήση ἔξυπνη, τυφλὴ στὶς προσταγές τους μόνον, πού «Πρόνοια» τὴ βαπτίσαν. Καὶ ζαρωμένοι ράθυμα μὲς στὴ σπηλιὰ τῆς ἡδονῆς, καὶ φανταγμένοι πῶς κι αὐτοὶ γιὰ κάποιον ζοῦνε ἰδανικό, καρικατοῦρες ὑπεργειοτήτας τ' ἀνθρώπινου τοῦ χτήνους, ἀφήνουν τ' ὀχλικὸ πληθὸς νὰ ὀδηγῆ τὴν ἐποχὴν, νὰ μασκαρεῦθῃ τὴν Ἀλήθεια, γυρίζοντας τῆς ἱστορίας τὸν ποταμὸ ἀναχρονιστικὰ στὴ Βαβυλῶνα καὶ στὴ λιθινὴν ἐποχὴ...

Ἔτσι, λοιπὸν, παράθυρό μου ἄ ὕλο, ἀχώριστο, πιστό, πού ἀκόμα ὀρθάνοιχο κοιτᾶς καταντικρὺς στὸν Ὀλυμπο καὶ τίς ἀγνόλευκες κορφές τῶν ἡμιθέων, κρατήσου νύχτα καὶ μέρα ἀδιάκοπα ἀνοιχτὸ ὡς πού ν' ἀνοίξουν κι ἄλλα, κι ἄλλα στὴ σειρά συγγενικά καὶ διπλανὰ παράθυρα ἀπὸ ἀνάγκη, ἀπὸ προτροπὴ ἐνδόμυχη, γιὰ ν' ἀκουστῆ ἐγερετήρια, ταυτόχρονη, ἐπιταχτικὴ ἢ κραυγὴ τῶν ἱερέων τοῦ πνέματος: Στ' ἄρματα ἐμπρὸς τοῦ νοῦ! Στους Φιλισταίους ἀφανισμὸς, καὶ στοῦ ἰδεαλισμοῦ τοὺς λόρδους νεκροθάφτες! Καινούριο θὰ ὕψωση ἰδεῶδες ἡ ἐποχὴ, καὶ στὸ χάος τῶν Ἡροστράτων ἄς στηθῆ, — θὰ στηθῆ δυναμικά — ἐνδόμυχα, ἀκατάλυτη ἢ δεσποτεία τῆς ἀρετῆς, ἐνάντια στὸ πνέμα τ' ὀχλικὸ πού ἐλευθερία λέει τὴν τυραννία!

Τότε καὶ σὺ, παράθυρό μου ὀρθάνοιχο, θὰ ἀναριγῆς ἐλαφριά ἀντιφεγγίζοντας στὰ πεντακάθαρα σου κρύσταλλα τὸ ἰδανικό πού ἀποζητῶντας θᾶβρη ἡ ἐποχὴ: Στους Φιλισταίους ἔολοθρεμός! Ἡ λευτεριά τῆς θέσης της στὴν Τυραννία τῆς ἀρετῆς!

ΔΗΜ. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΑΣ ΞΑΝΑΜΠΟΥΜΕ ΣΤΟΝ ΗΘΙΚΟ ΜΑΣ ΚΟΣΜΟ

Τοῦ κ. Κ. ΣΝΩΚ

Ἡ διανόηση τοῦ κόσμου ὅλου, εἶνε ἀκόμα ἀπορροφημένη ἀπὸ τὸ ἀπομακρυσμένο, ἀλλὰ ζωηρὸ πάντα καὶ ἐντονο στὴν ἀνάμνηση ὄραμα τοῦ πολέμου:

Καὶ εἶνε τόσο δίκαιο!

Τὰ μεγάλα γεγονότα εἶχαν πέση ἐπάνω μας σάν σὲ ἀνυπεράσπιστη λεία. Τοὺς πρώτους μῆνες, τὰ πρώτα χρόνια, ὅλες μας οἱ ἐνέργειες, φυσικὲς καὶ ἠθικὲς, χάθηκαν μέσο σ' αὐτὴ τὴ φρικτὴ δίνη. Πῶς μπορούσαμε ἄλλοιῶς νὰ ἐπαρκέσουμε στὴ βουλιμία τοῦ Τέρατος; Δὲν δοκιμάσαμε κἄν νὰ τὸ ἐμποδίσουμε νὰ καταπιῆ κι' αὐτὰ τὰ ὄνειρά μας. Ἐγκαταλείψαμε τὰ πάντα στὴν τύχη τους, τὰ ἀγαθὰ μας τὰ ὑπαρκτὰ καὶ συγκεκριμένα καθὼς καὶ τὰ σχέδια μας, καὶ τίς τρελλὲς χίμαιρές μας, ὅλη μας τὴν ὑπαρξή.

Γιὰ θυμηθῆτε. Ἦταν κάποιος πού ἡ μοναξιά, μᾶς εὑρίσκε πλὴ πειὸ ἀφωπλισμένους, ἀδύνατους, παρὰ ὁ κίνδυνος. Παραδίναμε τὸν ἑαυτὸ μας ὀλόκληρο, μέρα καὶ νύχτα, σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τῆ γεμάτη ἀπὸ ἀγωνίες καὶ τρόμους. Καὶ ὅταν τὸ θηρίο χαλάρωνε λιγάκι τὸ σφίξιμό του, σὰ γιὰ παιχίδι, καὶ μᾶς ἀπόδιδε γιὰ λίγα λεπτὰ στὸν ἑαυτὸ μας, δὲν τολμούσαμε νὰ κυττάξουμε κατὰματα τὴν παλλόμενη φλόγα τοῦ ἐσωτερικοῦ μας κόσμου. Ἄν τὴν κυττάζαμε μᾶς φαίνονταν πῶς αὐτὴ δὲν φωτίζει δικὰ μας πράγματα, δικὴ μας κατάσταση, ἀλλὰ κάτι ξένο πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ μας διάθεση, πρὸς τίς ἀγωνίες μας, πρὸς τὰ πάθη μας. Γυρίζαμε τότε πίσω στὴ δυστυχία μας, γιὰ νὰ τὴ ρουφήξωμε ὡς τὸ κόκαλο, ὡς τὴν ἀπόγνωση.

Πόσες φορές, μαζὴ μὲ φίλους ἄλλους, δείχναμε ἀμοιβαίᾳ τὰ συναισθήματά μας καὶ ἡ φρικτὴ δοκιμασία διερμηνεύονταν σὲ ὀδυνηρὴ κραυγὴ: «Γιατί λοιπὸν νὰ μὴν μπορούμε νὰ ἀπομακρύνωμε τὴ σκέψη

μας ἀπ' Αὐτό; Νὰ μὴν μπορούμε οὔτε νὰ διαβάσωμε, οὔτε νὰ ἐργασθοῦμε, οὔτε μὲ τίποτε ἄλλο νὰ ἀσχοληθοῦμε; Ἀκατάπαυστα στὸ μυαλό μας, Αὐτό, αὐτὴ ἡ κατάσταση, μὲ τὴ φρίκη της μὲ τὰ ἀποτροπαστικὰ φαινόμενα πού προκαλοῦν τὸν ἴλιγγο. Ποῦ εἶστε, ὠραῖα πράγματα πού κρατούσατε τὴ σκέψη μας καθηλωμένη στὴν ὠμορφιά, τὴ φυσικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ, στὴν ἠθικὴ μορφὴ τῶν ὄντων καὶ τῶν πραγμάτων! Ποῦ εἶστε, μεγάλα πνεύματα, πού τραβούσατε τὴν προσοχὴ μας, πού καλούσατε τὸ ἐνδιαφέρον μας, μὲ τίς ὑποδείξεις σας μὲ τὴ θελκτικὴ καθοδήγησή σας ἄδυστα τῶν ὠραίων καὶ ὠφελίμων σκέψεων!»

**

Καὶ ὁμως! Ἦταν ἄδικη, ἦταν ἀταίριαστη ἡ ἐπίκλησή μας στὶς παλαιὲς ἀπασχολήσεις, καὶ στὰ πνεύματα πού μᾶς ἔθρεψαν μὲ τίς ἰδέες τίς ἄλλοτε. Ἦταν ἀνανδρὴ ἡ ἀναδρομὴ στοὺς καιροὺς τοὺς παληοὺς. Τότε, πού τὸ σύνολο τοῦ κόσμου εἶχε τὸ θάνατο γιὰ ζωὴ, τὴν κόλαση γιὰ εὐτυχία. Δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ ζητοῦμε αὐτὰ. Δὲν ἔπρεπε νὰ φεύγωμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ μας. Ἀλλὰ μᾶλλον νὰ τὴν κυττάζωμε στὸ πρόσωπο, μὲ γαλήνη καὶ ἐγκαρτέρηση.

Εὐθύς μετὰ τὸ πρῶτο θάμπωμα, ὅσοι κατάρθωσαν, ὅσοι εἶχαν τὴ σύνεση καὶ τὸ θάρρος νὰ ἀντικρῦσουν τὴν κατάσταση μὲ ψυχραιμία, καὶ νὰ γυρίσουν πίσω στὸν ἑαυτὸ τους, ὅπως πρῶτα, αὐτοὶ βρῆκαν τὸν ἐσωτερικὸ τους κόσμον ἐξευγενισμένο, μεγαλωμένο σὲ ψυχικὸ σθένος, πλουτισμένο σὲ ἠθικὸ κύρος. Γιατί ὁ ἐσωτερικὸς ἑαυτὸς μας δὲν ἔπαυε νὰ ζῆ καὶ νὰ ἐργάζεται στὸ βάθος. Νὰ ἐργάζεται κάτω ἀπὸ τοὺς σκληρότερους ὄρους. Μὲ τὴ συνέργεια τοῦ πάθους καὶ τοῦ ψυχικοῦ ἄλγους πού ἐβάρεναν τὸν ὀργανισμό μας, νὰ κατορθῶνῃ νὰ συμπλη-

* Στάλιν: Ἰστορ. τοῦ κόμματος κεφ. 4 § 2

ρώνη και να βελτιώνη τὸν ὀργανισμό αὐτόν, και να τὸν ἀτσαλώνη στὴν ἀντοχή και στὴ συγκράτηση.

Ἦταν αὐτοί, οἱ δυνατοὶ και οἱ μεγάλοι, πού για καταφύγιο και ἄσυλο βρήσκουν τὴν Ἑσωτερική Ζωή.

Ἑσωτερική Ζωή! Δὲν ἔπαυσε αὐτὴ ποτὲ να λάμπη, φλόγα πολύτιμη και ριγιλή, πού ἀφιερώνει ὅλη τὴ ζωντανία της για να πολεμᾷ ἐναντία στις πνοές τῶν μεγάλων γεγονότων, για να ἀντέξη στὴ δύναμη τῶν τρομερῶν θευλῶν.

Εἶχαν κατανοήση αὐτοὶ οἱ μεγάλοι και δυνατοὶ τὴν ἀξία της και τὴν παντοδυναμία της. Και προσέτρεξαν, και ρίχτηκαν στις στοργικές ἀγκάλες της, Αὐτῆς, πού κι ὅταν ἀκόμα στέκόμαστε ἀγνώμονες και ἀδιάφοροι πάλι μᾶς χαρίζει καρπούς και ὠφελήματα. Αὐτῆς, πού στοὺς καιροὺς τῶν μεγάλων συμφορῶν πού μᾶς ἀπόξενώνουν ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, πλανιέται σὰν πνεῦμα θεϊκῆς νοικοκυρᾶς μέσα στὸ σπιτικό μας, τὸ κάνει να ἀκτινοβολῆ, προπαρασκευάζει τις παρηγορίες, και ἐναγώνια προσμένει τὴν ἐπιστροφή μας.

Αὐτοὶ πού μπόρεσαν και ἐπέστρεψον, εἶδαν τὴ μεγάλη ἱκανοποίηση.

* * *
Ἄλλὰ γιατί μόνον αὐτοί; Γιατί μόνο οἱ ὀλίγοι; Δὲν εἶναι ζήτημα φύσης. Δὲν εἶναι ζήτημα ἐνστίκτων. Εἶναι ζήτημα βούλησης προσπάθειας, ἐπιμονῆς.

Ἡ καταγίδα βροντᾷ ἀκόμα. Τὰ γεγονότα ἐπιτείνονται, διαιωνίζονται. Μπροστά μας κυριάρχος εἶναι ἀκόμα ὁ κίνδυνος. Ὁ θάνατος δὲν παύει να κρέμεται ἐπάνω ἀπὸ τις δύστυχες ὑπάρξεις μας. Ἄς κρατήσωμε στερεὰ τὸ κλειδί τοῦ κρυφοῦ ἀσύλου. Κι ἄς μποῦμε μέσα. Τίποτε δὲν θὰ μπορέση να μᾶς ἐμποδίσῃ,

να μᾶς ἀναχαιτίσῃ στὸ δρόμο μας για τὴ σωτηρία. Ἄς προχωρήσωμε πρὸς τὸ βασίλειο τῆς γαλήνης, ὅπου θὰ ξαναβροῦμε τὴν ἰσοροπία, τὴν ἁρμονία, και τὸν ἠθικό ἐκεῖνο πλοῦτο πού ξέρομε ὅτι ὕστερα ἀπὸ τόση κατάρρευση, ὕστερ' ἀπὸ τόση συσώρευση ἐρειπίων, θὰ εἶναι τὸ μόνο στερεὸ και μόνιμο στήριγμα. Μέσα στὸν παράδεισο τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς, οἱ ἀδύνατες ψυχές θὰ εὑρουν τὰ μέσα πού πρᾶνουν και ἀνακουφίζουν. Οἱ ξηραμένες καρδιές τους θὰ βροῦν τὰ δροσοβόλα νάματα τῆς παρηγοριᾶς, πού θὰ συντελέσουν στὴ γοργὴ ἀναβλάστηση, στὴ γονιμότητα και στὴ νέα καρποφορία.

Μάταια ἡ ἀνάρχια, ἡ τρομοκρατία, τὰ θανατερὰ πλήγματα θὰ προσπαθήσουν να διακόψουν τὴν οἰκεία και ὑπέροχη συνομιλία, πού κάθε ζωντανὴ ὑπαρξὴ ἐπιχειρεῖ με τὸ καλύτερο μέρος τοῦ ἑαυτοῦ της. Ἡ συνομιλία αὐτὴ γινόταν και σ' αὐτὴ ἀκόμα τὴν καρδιά τῶν μαχῶν, ἀνάμεσα στοὺς καπνοὺς κι ἀνάμεσα στ' ἀγκομαχητὰ τῶν ἡρώων πού πεθαίναν.

Κανείς δὲν πρέπει να λείψῃ ἀπὸ τὴν προσπάθεια και τὴ δοκιμὴ τοῦ να ἐρευνᾷ και να ζωογονῆ τὸν ἐσωτερικό του ἄνθρωπο. Δὲν πρέπει κανείς να ἀπέχῃ ἀπὸ τὴν προσπάθεια τοῦ να σώσῃ ἀπὸ τὸ ναυάγιο. ἐκεῖνο πού, ἐναντία σ' ὅλες τις πλάνες, τις ἀβεβαιότητες, τις ἀπογοητεύσεις παραμένει ἀληθινό, εὐγενικό και ἀξιο τῆς αἰωνιότητος.

Μέσα σὲ κάθε ψυχὴ ὑπάρχει ὁ ὕψηλός αὐτός ἠθικός κόσμος. Ἐγκνεται σ' ἐμᾶς να τὸν διατηρήσωμε στὸ ὕψος του, για να μποροῦμε να ἀντλοῦμε ἀπ' αὐτόν τὸ θάρρος και τὴν ἐλπίδα για τὴν ὑπόλοιπὴ ζωὴ.

Κ. ΣΝΩΚ

Η ΟΠΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΜΙΡΖΑ

JOSEPH ADDISON

Ἦταν εἶμουν στὸ Κάιρο συμμαζώξα λογιῶ λογιῶ Ἀνατολίτικα χερόγραφα, πού πάντα τὰ χω μαζὶ μου. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἦδρα κ' ἔνα πού χε τίτλο «Οἱ ὀπτασίες τοῦ Μιρζᾶ», και τὸ διάβασα στὰ καλά, μ' εὐχαρίστηση μεγάλη. Σκοπεύω να τὸ δώσω σὲ δημοσιότητα, με τὸ να μὴν ἔχω ἄλλη διασκέδαση για τὸ κοινό και θ' ἀρχίσω με τὴν πρώτη ὀπτασία, πού τὴν ἔχω μεταφράσει λέξη λέξη ἔτσιδρα:

«Ἦν πέμπτη μέρα τοῦ φεγγαριοῦ, πού τὴ γιορτάζω πάντα, ὅπως συνειθίζαν οἱ πατεράδες μου, ἀφοῦ πλῆθκα κ' ἔκανα τὴν πρωινή μου προσευκὴ, ἀνέβηκα στ' ἀψηλὰ βουναλάκια τοῦ Βαγδατιοῦ, με σκοπὸ να περάσω ὅση μέρα ἔμενε με μελέτη και με προσευχὴ. Ἐνῶ εἶμουν ἐκεῖ κ' ἔπαιρνα δροσιὰ στις κορφές τῶν βουνῶν, ἔπεσα σὲ βαθειὰ συλλογὴ για τὴ ματαιότητα τῆς ζωῆς τ' ἀνθρώπου και περνώντας ἀπὸ σκέψη σὲ σκέψη, «Βέβαια, εἶπα, ὁ ἀνθρωπος εἶναι μοναχὰ ἦσκιος, κ' ἡ ζωὴ ὄνειρο».

Ἐνῶ συλλογιζόμουν ἔτσι, ἔρριξα τὰ μάτια μου πρὸς τὴν κορφή ἐνὸς βράχου πού δὲν εἶταν μακριὰ μου, κ' ἐκεῖ τὸ μάτι μου πῆρε κάποιον με ροῦχα βοσκῆ, μ' ἔνα μικρὸ μουσικὸ ὄργανο στὸ χέρι του. Ἐνῶ ἐγὼ τὸν λόγιαξα, αὐτός τ' ἀκκοῦμησε στὰ χεῖλια του κ' ἀρχισε να παίζει μ' αὐτό. Ἡ λαλιὰ τοῦ ὄργανου εἶταν ὅσο κι ἂν πείς γλυκεῖα, κι ἀνάδινε κάποιους πολὺσκοπους ἀχούς, πού εἶταν ἀπερίγραφα μελωδικοί, κι ὁλοσδιόλου ἀλλιώτικοι ἀπὸ κάθετι πού εἶχα ποτὲς ἀκούσει. Ἐφεραν στὸ νοῦ μου τὰ οὐράνια ἐκεῖνα τραγοῦδια πού τὰ παίζουν στὴ διαμονὴ τῶν ψυχῶν τῶν καλῶν ἀνθρώπων, ὅταν τοῦτα πρωτοφτάσουν στὸν Παράδεισο για να τινάξουν ἀπὸ πάνω τους τὰ χαράκια τὰ σημαδευτικά τοῦ ψυχομαχητοῦ τῶν, και να ἴναι πεπισημένοι για τις ἀπόλαψες ἐκεῖνου τοῦ μακάριου τόπου. Ἡ καρδιά μου λιγώθηκε ἀπὸ κρυφὴν ἀγαλλίαση.

Ἐἶχα ἀκούσει συχνὰ πὼς ὁ αὐτοῦ μπροστά μου βράχος εἶταν τὸ λημέρι κάποιου Νεραΐδου, και πὼς πολλοὶ πού εἶχαν περάσει κοντὰ ἐκεῖ εἶχαν ἀπολάψει μουσικὴ, ποτὲς ὅμως δὲ μου εἶπαν πὼς ὁ Μουσικός εἶχε φανεῖ πρωτύτερα σὲ κανέναν. Ὄταν μ' ἐκείνους τοὺς μαγικούς σκοποὺς πῶπαιζε, ὁ νοῦς κι ὁ λογισμός μου ζύπνησαν στὸ να χαρῶ τις ὁμορφιές τῆς κουβέντας του, ἔρριξα τὴ ματιὰ μου ἀπάνω του σὰν παραζαλισμένος. Σ' αὐτό ἀπάνω μου ἔκανε νόημα και

μου ἔδειξε πηγαينوφέρνοντας τὸ χέρι του να ζυγῶσω στὸν τόπο ὅπου καθόταν.

ἘΤράβηξα κοντὰ του μ' ἐκεῖνο τὸ σεβασμὸ πού χρωστοῦμε σὲ μιὰν ἀνώτερη φύση κ' ἐπειδὴς ἡ καρδιά μου εἶταν ὀλότελα ὑποταγμένη ἀπ' τὰ μουσικὰ ρέματα πού εἶχα ἀκούσει, ἔπεσα κάτω στὰ πόδια του κ' ἔκλαια. Ὁ Νεραΐδος χαμογέλασε πανωθιὸ μου κοιτάζοντάς με με συμπόνια και με ὄψη γλυκεῖα πού κάμαν τὴ φαντασία μου να τότε θεωρεῖ δικό, και για μᾶς σκορπίσαν ὅλους τοὺς φόβους και τοὺς δισταγμοὺς πού ἔχα πηγαίνοντας κοντὰ του. Με σήκωσε ἀπὸ τὸ χῶμα, και παίρνοντάς με ἀπ' τὸ χέρι, «Μιρζᾶ, μου λέγει, σ' ἔχω ἀκούσει πού μονολογοῦσες ἔλα κατόπι μου».

Τότε τοῦτος μ' ὠδήγησε στὴν πῶ ἀψηλὴ κορυφὴ τοῦ βράχου, και ἀποθέτοντάς με στὴν πούντα της, «Ρίξε τὰ μάτια σου ἀνατολικά, εἶπε, και λέγε μου τι βλέπεις». «Βλέπω, τοῦ λέγω, ἔνα μεγαλώτατο λόγγο, κ' ἔνα ὑπέμετρο ρέμα ἀπὸ νερὸ να κυλᾷ ἀνάμεσά του». Ὁ λόγγος πού βλέπεις, μου λέγει, εἶναι ὁ Κάμπος τῆς Κακομοιριᾶς και τὸ ρέμα ἀπὸ νερὸ πού βλέπεις εἶναι μέρος ἀπὸ τὸ μέγα ρέμα τῆς Αἰωνιότητος». «Για ποιὰν αἰτία, τοῦ λέγω, τὸ ρέμα πού βλέπω βγαίνει μέσα ἀπὸ πυκνὴ καταχνιὰ στὴ μιὰν ἄκρη και πάλι χάνεται μεσ' σὲ πυκνὴ καταχνιὰ στὴν ἄλλη;» «Τὸ ὅ, τι βλέπεις, μου λέγει, εἶναι ἐκεῖνη ἡ μεριά τῆς αἰωνιότητος πού τήνε λέν Καῖρό, πού τήνε μετρᾷ ὁ ἦλιος και πού φτάνει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου ὡς τὰ συντέλειά του».

ἘΚοίταξε τώρα, εἶπε πάλι, τούτῃ τὴ θάλασσα πού συνορεύει με σκοτεινιὰ κι ἀπ' τις δυὸ ἄκρες, και πὲς μου τι ξεχωρίζεις μέσα της; «Βλέπω ἔνα γεφύρι, εἶπα γῶ, πού στέκει στὴ μέση ἀπὸ τὸ ρέμα». «Τὸ γεφύρι πού βλέπεις, μου κανε αὐτός, εἶναι ἡ Ζωὴ τ' Ἀνθρώπου, πρὸσεξέ το ὅσο μπορεῖς». Ἄμα τὸ κοίταξα με πῶτερη περίσκεψη, ἦδρα πὼς τὸ ἀποσῶναν τρεῖς εἰκοσαριές και δέκα ἀκέρειες καμάρες, με πολλές καμάρες σπασμένες, πού, προσθεμένες σ' ἐκεῖνες πού εἶταν ἀκέρειες, ἀνεβάζαν τὸν ἀριθμὸ πανωκάτω σὲ ἑκατό. Ἐκεῖ πού μετροῦσα τις καμάρες, ὁ Νεραΐδος μου ἔπε πὼς τοῦτο τὸ γεφύρι στὴν ἀρχὴ περιλάβαινε χίλιες καμάρες, μὰ ἔνας μεγάλος κατακλυσμός εἶχε σκουπίσει πέρα πέρα τις ἐπίλοιπες κι ἀφήκε τὸ γεφύρι σ' αὐτὴ

την κατάσταση έρείπιου όπου τό βλεπα τώρα. (*)

«Αμα κοίταξα πιό προσεχτικά, είδα πολλούς απ' τους διαβάτες νά πέφτουν ανάμεσα απ' τό γεφύρι μέσα στο μέγα ρέμα πού ρεμάτιζε από κάτω του κι έμα λόγιαξα ακόμα περισσότερο, κατάλαβα πώς υπάρχουν άμέτρητες καταπαχτές πού βρισκόταν κρυμμένες μέσ' στο γεφύρι, κ' οί διαβάτες μόλις πατούσαν άπάνω τους πέφταν για μιές απ' ανάμεσα τους μέσα στο ρέμα και μάνι-μάνι χανόνταν.

» Αútές οί κρυμμένες καταπαχτές είταν άραδιασμένες πολύ κοντά στο έμπασμα του γεφυριού, ώστε ομάδια ανθρώπων μόλις προβάλαν μέσ' απ' τό σύννεφο, πολλοί απ' αυτούς πέφταν μέσα σ' αυτές. Γινόνταν άριώτερες κατά τη μέση, μά πιώτερες και κονύτερα ή μιιά μέ την άλλη, βαλμένες κοντά την άκρα των καμαρών πού είταν άκέρειες.

» Υπάρχαν, άλήθεια, κάποιοι άνοματάρτοι, μά ό αριθμός τους είταν πολύ μικρός, πού εξακολουθούσαν ένα είδος κούτσα-κούτσα περπάτημα πάνω στις σπασμένες καμάρες' μά πέφταν με τη σειρά τους ό ένας ύστερα απ' τόν άλλον, όντας κατακουρασμένοι κι άποκαμωμένοι από ένα τόσο μακρό περπάτημα.

» Πέρασα κάμποση ώρα σεργιανώντας τούτη την παραξενώτατη οίκοδομή και τά πολλά λογίων αντικείμενα πού παρουσίαζε. Η καρδιά μου είταν γεμάτη με βαθειά μελαγχολία νά βλέπω πολλούς νά γκρεμίζονται άνεπέντεχα, στο μέσο της χαράς και άλλερωσύνης, και νά κρατιένται από τό καθέτι πού βρισκόταν κοντά τους για νά γλυτώσουν.

» Μερικοί κοιτάζαν άψηλά κατά τά ούράνια τραβώντας άπρόσεχτα, και στη μέση μιές διαλογής σκοντάφταν, πέφταν και χανόνταν απ' τό μάτι. Πολλά ομάδια παραδινόνταν όλωσδιόλου στο νά κυνηγούν φούσκες πού στράφτανε στα μάτια τους και χόρευαν μπροστά τους' μά συχνά όταν νομίζαν πώς τις φτάξαν, τό πάτημά τους παράσκαλε και βυθίζόνταν κάτω.

» Μέσ' σ' αυτή την άνακατωσούρα από αντικείμενα, διάκρινα πολλούς με χαντζάρια (Σημ. ύπονοεί τόν πόλεμο) στα χέρια, πού τρέχαν δεξιά ζερβά άπάνω στο γεφύρι ρίχνοντας πολλούς άνοματάιους άπάνω σε καταπαχτές πού δε μοιάζαν νά βρίσκονται άπάνω στο δρόμο τους και πού θα μπορούσαν νά τις ξεφύ-

γουν, άν δέν τους γκρεμίζαν με τό ζόρι άπάνω σ' αυτές.

» Ο Νεραϊδος, βλέποντάς με νά βυθίζομαι σ' αυτό τό μελαγχολικό σεργιάνι, μου 'πε πώς κάμποση παραπανίσια ώρα ξόδεψα γι' αυτό. » Άποτράβηξε τά μάτια σου απ' τό γεφύρι, είπε, και πές μου άν και πάλι βλέπεις κάτι πού δέν καταλαβαίνεις; « Σηκώνοντας τό βλέμμα μου «Τι θέλουν νά πούν, είπα, έκείνα τά μεγάλα μαλλώματα κάποιων πουλιών, πού δλονένα φτερουγάν γύρω στο γεφύρι, και κουρνιάζουν άπάνω του από καιρό σε καιρό; Βλέπω άγιούδες, άρπυς, κοράκους, κορμοράνους, και ανάμεσα σε πολλά άλλα φτερωτά πλάσματα, πολλά μικρά φτερωτά παιδιά, πού κατεβαίνουν πλήθια πλήθια άπάνω στις μεστημεσινές καμάρες». «Τούτα, μου 'λγαγε ό Νεραϊδος, είναι ό Φτόνος, ή Φιλαργυρία ή Δεισιδαιμονία, ή Άπελπισία, ό Έρωτας, με τις παρόμοιες μέριμες, τά όμοια πάθια πού ρημάζουν μολέβοντας τόν άνθρωπινο βίο».

» Αútου άπάνω έγώ άναστέναξα βαθιά. «Άλίμονο, είπα, στα χαμένα δημιουργήθηκε ό άνθρωπος! Τι πολύ παραδομένος πού 'ναι στην κακομοιριά και στον πεθαμό, τυραγνισμένος στη ζωή του και καταπιωμένος απ' τό χάρο».

» Ο Νεραϊδος, νιώθοντας έσπλαχνία για μένα στην καρδιά, μου 'δωκε όρισμό νά παρατήσω ένα τόσο ταραχτικό σεργιάνι. «Μην κοιτάξεις πιά, είπε, τόν άνθρωπο στο πρώτο στάδιο της ύπαρξής του, όταν ξεκινά για την Αιωνιότητα' μόνο ρίξε τό μάτι σου άπάνω σ' έκείνη την πυκνή όμίχλη, πού μέσα αútου τό ρέμα σέρνει τις διάφορες γενιές των θνητών πού πέφτουν μέσα σ' αútό».

» Γύρισα τη ματιά μου όπως με διάταξε, και (άν ό καλός Νεραϊδος τη δυνάμωσε με κάποια ύπερφυσική δύναμη ή όχι, ή άν σκόρπισε ένα μέρος της όμίχλης πού είταν πριν πολύ πυκνή κι άμπόδιζε τό μάτι, δέν ξαίρω, όμως) είδα τό λόγγο ν' άνοίγει στην πέρα άκρα του και νά προχωρά μέσα σ' ένα τρισμέγαλο ώκεανό, πού είχε ένα γιγάντιο βράχο άπό διαμάντι νά διαβαίνει μέσα απ' τη μέση του και νά τότε χωρίζει σε δυό ίσες μεριές.

» Τά σύννεφα μέναν ακόμα άπάνω στο μισό του, έτσι πού δέν μπόρεσα νά ξεχωρίσω τίποτα μέσα του' μά τό άλλο μισό(1) μου φάνηκε ένας πλατύς ώκεανός φυτεμένος με άναριθμητα νησιά πού

είταν σκεπασμένα με φρούτα και λουλούδια, και μέσα τους περιπλεγμένες χίλιες μικρές λαμπερές θάλασσες πού τρέχαν ανάμεσα τους. Μπορούσα νά ιδώ ανθρώπους ντυμένους με λαμπρά ρούχα με γκιρλάντες πάνω στα κεφάλια τους, νά περνούν ανάμεσα απ' τά δέντρα, νά πλαγιάζουν κοντά σε βρύσες, ή νά ραχατεύουν πάνω σε πρασιές από λουλούδια' και μπορούσα ν' άκούσω μιιά πολύπλοκη άρμονία από μελωδικά πουλιά, από καταρράχτες νερών, από άνθρωπινές φωνές, και μουσικά συμάσματα.

» Χαρά γεννήθηκε μέσα μου πού άντάμωσα μιιά τόσο χαροποιητικιά σκηνή. Άποθυμούσα νά 'χα τά φτερά ενός άίτου για νά μπορέσω νά πετάξω πέρα σ' έκείνες τις εύτυχημένες διαμονές' μά ό Νεραϊδος μου είπε πώς δέν ύπήρχε διαβα πρds αυτές, παρά ανάμεσα από τις πύλες του θανάτου, πού τις έβλεπα κάθε ώρα ν' άνοίγουν άπάνω στο γεφύρι.

» Τά νησιά, μου 'πε αútός, πού άπλώνονται τόσο όροσερά και πράσινα μπροστά σου, και πού ή ύψη του ώκεανού φαίνεται κιτασπαρμένη μ' αútá όσο μπορείς νά ιδεις, είναι πιώτερα σε αριθμό από τόν άμμο της άκροθαλασσίας.

Υπάρχουν μυριάδες νησιά πίσω απ' αútá πού σου φανίζονται έδωπέρα, φτάνοντας μακρύτερα από όσο τό μάτι σου ή άκόμα κ' ή φαντασία σου μπορεί ν' άπλωθεί. Αútá είναι οί κατοικίες των άγαθών ανθρώπων ύστερ' απ' τό θάνατό τους, πού αútói άνάλογα με τό βαθμό και τη λογική της άρετής όπου διακριθήκαν μοιράζονται ανάμεσα σ' αútá τά διάφορα

νησιά, πού μέσα τους είναι μπόλικιες οί άπόλαψες οί λογιά λογιά και κάθε βαθμού, οί κατάλληλες για τους γλυκασιμούς και τις τελειοποιήσεις εκεινων πού 'ναι έγκαταστημένοι μέσα τους. Κάθε νησί είναι κι απ' ένας παραδεισός ταιριαγμένος για τους κάτοικους πού του άπαρθευόουν. Δέν είναι τούτες, ο Μιρζά, κατοικίες πού τες αξίζει νά φιλονεικά κανεις γι' αútές; Και θα φανεί τάχα δυστυχισμένη μιιά ζωή, πού χαρίζει εύκαιρίες νά κερδίσει κανεις μιιά τέτια άνταμοιβή; Κ' είναι ό θάνατος για φόβο, όταν αútός θα σ' όδηγήσει σε μιάν ύπαρξη τόσο εύτυχημένη; Μή λές λοιπόν πώς ό άνθρωπος δημιουργήθηκε στα χαμένα, αφού έχει μιάν τέτια αιωνιότητα φυλαγμένη για κληρονομιά του.

» Έβίγλιξα με άπερίγραφτη εύχαρίστηση τούτα τά εύτυχημένα νησιά. Τέλος είπα, «Δείξε μου τώρα, σε παρακαλώ, τά μυστικά πού βρίσκονται κρυμμένα πίσω από έκείνα τά σκοτεινά σύννεφα πού σκεπάζουν τόν ώκεανό από την άλλη μεριά του διαμαντένιου βράχου».

» Ο Νεραϊδος μήν άπαντώντας μου, έγώ έστρεψα τό κεφάλι για νά του άνοίξω τό λόγο και δεύτερη φορά, μά ηδρα πώς μ' είχε άφσει. Τότε στράφηκα στην όπτασία πού τόση πολλή ώρα σεργιάνιζα' μά άντι τό κατρακυλιχτό ρέμα, τό καμαρωτό γεφύρι και τά μακάρια νησιά, δέν είδα παρά τό μακρό κι άδειο λόγγο του Βαγδατιού, με βώδια, πρόβατα και καμήλες πού βόσκαν έδω του κ' έκεί του. (Απ' τό έγγλέζικο)

Μετάφρασε ό ΦΙΛΑΝΘΙΔΗΣ

ΜΗΤΡΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

Άγνωστα άδήμονα φτερά
στο φωτεινό παραθύρι της προσμονής
ή ρόδινη στιγμή πού ξανάρχεται
σαν άστρο αίμάτινο
μιές περιούσιας νύχτας
στο λεμονάνθι του γάμου

Τό μακρινό σπαρτάρισμα του άγγέλου
ή φωνή απ' τη μελωδία της τρελλής ώρας
κι' ό κόρφος, ό βελούδιнос κόρφος
για τό αύριανό περιστέρι.
Πίσω απ' τό δέιλι γελούν ησυχά
τά παρθενικά όνειρα,
γελά κι ό πόνος της δημιουργίας.

Οί έγνωιες μάς γιόμισαν τό σπίτι
ποιός θεός θα πρωτοφιλήσει τό παιδί,
πού θα βρούμε τις μοίρες της χαράς
πότε θα ξεβαλτώσουμε τους δρόμους
πώς θα προφυλάξουμε την έρωτική μυ-
γδαλιά
απ' τη νέα έπιδρομή και την καινούργια
εύτυχία.

Η Γυναίκα σιγά-σιγά
ξεφυλλίζει τά χέρια της
δίχως οίκο και δίχως δάκρια
και στρώνει τό λίκνο
από γιασεμιά κι' ένα φεγγάρι
—νάνι-νάνι ό πρίγκηπάς μου.....

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

(*) Οί καμάρες παρασταίνουν τά χρόνια του μέσου όρου ζωής τ' ανθρώπου. Οί σπασμένες καμάρες είναι τά μακράματα ζωής πού γίνονται κάποτε. Οί «χιλιές καμάρες» αναφέρονται στην πολύχρονη ήλικία των προκατακλυσμαιών.

(1) Δηλ. τά ούράνια. Ο τρισμέγαλος ώκεανός είναι ή Αιωνιότητα, χωρισμένη από ένα βράχο διαμαντένιο (δηλ. άδιαπεράστα σκληρό) σε μιάν περιοχή εύδαιμονίας και σε μιάν περιοχή βασάνου. Η τελευταία ήταν σκεπασμένη με σκοτεινά σύννεφα, πού δέν είχε την άδεια νά τά διαπεράσει τό μάτι του Μιρζά.

Τοῦ κ. ΓΕΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ

Νοέμβριος 1940

Κάποιοι άνεμοί που έχουν την προέλευσή τους από ένα φανταστικό σημείο των βόρειων κλιμάτων, περνούν πάνω απ' όλη την έκταση της χώρας σά μιὰ στρατιά εισβολέα. Άσκούν μιὰ δυνατή πίεση στο συμπαγή ὄγκο από σύννεφα κατορθώνουν να διασπάσουν τη συνοχή τους, να τὰ διασκορπίσουν και να καταστρέψουν την καβαλλιστική μορφή τους. Όλη τη νύχτα σχημάτιζαν ένα πυκνό φράγμα οί ρανίδες της βροχής. Και τὸ ἀδιάκοπο τρέμισμα, ἡ βοή που ἔβγαίνε ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ κλαδιά τῶν δέντρων και μεταβάλλονταν, κάποιες φορές, σὲ ἀνθρώπινο ἀγγομαχητό, τὸ σπαραχτικό ξερρίζωμα κι' ὁ γδούπος που ἄφηναν οί κορμοί—ὄλα διοχετεύονταν στὰ νεύρα μας.

Και τώρα, πάλι ὁ ἥλιος φωτίζει τὸ σύμπαν. Ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ θαλάμου ἀντικρίζω τὴν παθητικὴ ἀδράνεια τῶν δέντρων που ἀπογυμνώνονται ἀπὸ τὸ φύλλωμά τους σὰ νὰ γηράσκουν. Στέκομαι μονάχος σὰν κατὰδικος στὸ κέντρο τῆς καινούργιας μου ζωῆς μετὴ σκέψη στραμμένη σὲ ὅτι ἀφήσαμε ὁ καθένας πίσω, κι' ὅτι δὲν πρόκειται ποτὲ νὰ λησμονήσουμε. Σ' αὐτὸ τὸ παρελθὸν μένουσιν κρυμμένοι οί θησαυροί μας και τ' ἀγαθὰ τῆς Εἰρήνης, και πρώτα και πάνω ἀπ' ὅλα: ἡ Ἐλευθερία και ἡ Ἀνεξαρτησία.

Λυτρώνομαι ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ καταφύγιου. Τὰ τζάμια στράφτουν στὴν ἀντηλιά τῆς λιόχαρης μέρας. Προσπαθῶ νὰ ξεκαθαρίσω τις ἐντυπώσεις μου μετὴ τὴν παρουσία τῶν εἰκόνων που διατήρησα στὴ μνήμη μου. Μιὰ ἀνθρώπινη μάζα που προσπαθοῦσε νὰ μείνει ἀκίνητη κάτω ἀπὸ τ' ἀραιὰ λαμπιόνια μετὴ χαμηλωμένο φῶς. Κάποιες σκιές στὸ βάθος μόλις σαλεύουν. Ζητοῦν κάποιο ἄσυλο ἀσφαλέστερο πλάι σ' ἕνα στήλο, σ' ἕνα διαχώρισμα μακριὰ ἀπὸ τοὺς φεγγίτες. Ἐνα διάστημα ἀναμονῆς ἔγάρχουν στιγμὲς που ἡ ζωὴ χάνει τὴ χρονικὴ της συνοχὴ κι' ἀποκτάει, μιὰν ὑπόσταση πῶ ὑποφερτὴ, μιὰν ὄψη σχεδὸν μυστηριώδη σ' ἐκείνη τὴ σκοτεινὴ και γεμάτη τρόμο ἀτμόσφαιρα. Τὴ μαντεύεις που σαλεύει, νιώθεις τὴ βραχνὴ και πιγιμένη φωνή της, διαισθάνεσαι τὴν ἀνησυχία και τὴν ἀγωνία της. Εἶναι μιὰ ζωὴ ἀλλόκοτη και πρωτόφαντη που παρουσιάζεται στὶς ὄρες τῆς μεγάλης και φοβερῆς μοναξιάς ἢ σὲ στιγμὲς συγκλονιστικῆς συγκίνησης, σὰν ἐκείνη που προκαλεῖ ἡ ἀναμονὴ τοῦ θανάτου. Προσέχωντάς την, μου ἔρχεται ἡ ἰδέα νὰ τῆς δώσω τὴν ἰδιότητα μιᾶς παράξενης ταξιδιώτισσας που φτάνει ἀπὸ μακρυνὴ περιοχὴ κι' ἔχει νὰ σοῦ διηγηθεῖ ἕνα πλῆθος πράγματα.

Μεσολάβησαν ἡμέρες ἡμερίας. Μολαταῦτα ἀναρωτιέμαι ἀπὸ που θ' ἀντλήσω τὴ δύναμη που χρειάζεται για νὰ περάσουμε ἄλλη μιὰ μέρα ἀναμονῆς. Ἐτσι θαρρῶ πὼς δέχομαι θανάσιμα χτυπήματα ἀπὸ τὴ βραδύτητα τοῦ χρόνου τόσο πολὺ νιώθω πὼς δὲν εἶμαι πλασμένος νὰ περιμένω.

Θυμοῦμαι κείνο που ἔγραφε ὁ σοφώτατος ἐκεῖνος γάλλος, ὁ Alain: «Ἐκείνον που δὲν εἶναι πατριώτης στὴν πράξη, πρόθυμος νὰ ριψοκινυνέψει, δικαιούμαι νὲ τὸν θεωρῶ γελοῖο.» Κ' ἔρχονται στὸ νοῦ μου μεγαλοστομίες που ὑποτιμῶν τὴν ἀντίληψη τοῦ κοινου, χειρονομίες ἀσήμαντες σὲ μορφή δωρεᾶς ἢ ὑπηρεσίας, που παίρνουν τὴν ἔξαρση τῆς ἀτομικῆς διάκρισης. Δὲ φαίνεται νὰ ἔγινε βαθύτερα αἰσθητὸ πὼς στὴν ἀπομόνωση νιώθει κανεὶς τὴ ντροπὴ τῆς κάθε πράξης.

Μιὰ μέρα δίχως γεγονότα. Κλεισμένος μέσα στὸν περιβόλο τοῦ λόχου, περιστοιχίζομαι ἀπὸ τὰ λίγα—τὰ τελευταία—λουλούδια μετὴ τις πρασινάδες που φράττουν τὴν εἴσοδο, τὰ κυλινδρωμένα σκεπάσματα στοὺς θαλάμους, τοὺς μεγάλους διαδρόμους που πολλαπλασιάζουν κάθε κρότο, τοὺς σάκκους σὲ πολλαπλὴ σειρά που ἐξαφανίζουν τὰ παράθυρα τοῦ καταφύγιου, μιὰ τάξη πραγμάτων που μου δείχνει και μου ὑπενθυμίζει τὴ θέση μου. Κι' ὅταν βραδυάζει ζητοῦμε τὴ λήθη στὸν ὕπνο. Μᾶς τυλίγει τὸ σκοτάδι κι' ἡ σιωπὴ. Θαρρῶ πὼς διασχίζω μιὰν ἀπόσταση τεράστια καθώς περιμένω τὴν παρουσία τῆς αὐγῆς νὰ φεγκρίσει στὶς φираδες τοῦ παράθυρου. Ἀκούω τὸ ἀδιάκοπο και βροντερὸ ροχαλητό, ψηλαφίζω τὰ σκεπάσματα, γυρίζω πότε ἀπὸ τὴ μιὰ και πότε ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ, πᾶω νὰ φέρω στὴ μνήμη μου κάποιες στροφές τραγουδιοῦ, κάποια κομμάτια μουσικῆς, κάποιους στίχους, και βεβαιώνομαι πὼς σὲ λίγο ἐξαντλοῦνται ὄλες αὐτὲς οί πηγές, πὼς κυριαρχεῖ πάλι ἡ ἀνυπόφορη ἀνία. Τὸ πρωὶ ἡ βροχὴ ἐξαφάνιζε κάθε χρῶμα και κάθε ἀπόσταση.

Συγκεντρωμένοι στὸ καταφύγιο, καθλώνονται ὄλοι στὶς θέσεις και παραδίδονται στὴ θανάσιμη ἀναμονή. Ὁ καθένας συγκρατεῖ τὴν ἀναπνοή του, ὁ λόγος πνίγεται, ἡ σκέψη φαίνεται σὰν τρομαγμένη μπροστὰ στὴ βραδύτητα τοῦ χρόνου. Παύει κάθε ἐπιθυμία, κάθε πρόθεση για ὅτι πρόκειται ν' ἀκολουθήσει. Κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα νὰ ἐγκαταλείψουμε αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ ὑπόγειο χῶρο, ὅπου ὁ κάθε στήλος, ἡ κάθε γωνία, τὸ κάθε λαμπιόνι, τὸ κάθε πρόσωπο μετὴ τις θαμ-

πὲς γραμμὲς, μου θυμίζουν τὴ δυστυχία. Μετὴ τὴν ἀγωνία και τὸ καρδιοχτύπι μου φαίνεται πὼς σ' ὄλες ἐκείνες τις στιγμὲς ἡ ζωὴ ἔχει πεταχθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν κανονικὴ τῆς τροχιά, και πὼς δὲν πρόκειται πιά ν' ἀποκτήσει τὸν κανονικὸ τῆς ρυθμοῦ.

Σημειῶνω τοὺς πέντε συναγεμῶνους σὲ διάστημα λίγων ὥρων, και συλλογίζομαι πὼς ἀπὸ μιὰ κάποια ἀντίφαση τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ, συμβαίνει νὰ βρίσκουμε τὴν ἀνακούφιση, κάποτε και σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν ἀνησυχία. Ἴσως γιατί κρύβουμε μέσα μας κάποιες ἀγνωστες δυνάμεις που ἐπιωφελοῦνται ἀπὸ τὴν ἀνωμαλία και τὴν ταραχὴ, ὅπου μᾶς ρίχνει ὁ φόβος και ἡ ἀγωνία, για νὰ ὑποκαταστήσουμε τὴ συνήθεια και τὸ ρυθμὸ τῆς ζωῆς. Καθὼς ἡ σκέψη λυτρώνεται ἀπὸ τὴν ἀναισθητικὴ τῆς διάθεσης, μου φαίνεται πὼς τὰ πράγματα που μετὴ τριγυρίζουν, ἀποκτοῦν μιὰν ὄψη οἰκεία, τὸ ἴδιο σὰ νὰ ἐπιστρέφουμε σὲ χῶρους και τόπους νοσταλγικοὺς κι' ἀγαπητοὺς, σὰν ἀντικρίζουμε τὸ κάθε τι μετὴ μιὰ μυστικὴ στοργή. Νὰ σημαίνουν τάχα ὄλα αὐτὰ, ὅτι στὴν κοινὴ γλῶσσα λέμε: «προσαρμογὴ στὴ νέα κατάσταση»;

Ἐσβυσα τὴ λάμπα και σκεπάστηκα μετὴ τὴν κουβέρτα και τὸ μανδύα. Ἀπὸ τὸ μισοανοιγμένο παράθυρο ἔφτανε ὡς τὸ πρόσωπό μου ἕνας ἀέρας δροσερός που προκαλοῦσε ἕνα ἀλαφρὸ ρίγος στὸ σῶμα. Στὸ θάλαμο εἶχαν παίξει χαρτιά ὡς ἀργά. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶταν γεμάτη καπνὸ, κι' ὁ ὕπνος δὲ βάραινε τὰ βλέφαρά μου. Ἡ ποικίλη μουσικὴ τοῦ ροχαλητοῦ με κρατοῦσε ἀγρυπνῶ. Τὸ σκοτάδι εἶταν κατοικημένο ἀπὸ εἰκόνες συγκεχυμένες κι' ἀξεδιάλεχτες. Δίχως νὰ τὸ θέλω ζοῦσα τὴν κάθε στιγμὴ, τὸ κάθε λεπτό και τὴν κάθε ὥρα που κυλοῦσε. και προσπαθοῦσα, σὰν σὲ μιὰν ἐπανάληψη τοῦ ρόλου, νὰ ξανασυνθέσω και νὰ πλάσω τὸ μῦθο ἀπὸ τις σκέψεις που γυρνοῦσαν και ξαναπαρουσιάζονταν στὸ νοῦ μου. Δυὸ τὸ πρωὶ. Ἐκτείνεται ἀκόμα μπροστὰ μου σχεδὸν ὀλόκληρη μιὰ νύχτα, σὰ μιὰ ἀπόσταση μακρυνὴ που ἔπρεπε νὰ διανύσω για νὰ φτάσω ὡς τὴν αὐγὴ. Ἐκείνο που πιότερο δὲν μποροῦσα νὰ υποφέρω εἶταν ἡ ἀκίνησια ὅπου με εἶχε καταδικάσει ἡ νύχτα. Ὅταν κάποια στιγμὴ τὸ πρωὶ με ξύπνησαν οί ὀμιλίες, οί θόρυβοι, τὸ πᾶνε—κι' ἔλα τῶν ἀντρῶν τοῦ θαλάμου, ἔκανα τὴν ἀντίθετη σκέψη. Ἐλεγα πὼς τουλάχιστον μπόρεσα νὰ μείνω ἀκίνητος σ' ἐκείνο τὸ μικρὸ χῶρο τῆς δικαιοδοσίας μου μετὴ τὰ μάτια κλειστά, χαμένος μέσα στοὺς λαβύρινθους τοῦ ὄνειρου.

Κανένα φῶς, ἀπόλυτη συσκότιση· κι' εἶχα τὴν αἰσθησὴ πὼς προχωροῦσα στὴν ἄβυσσο. Μολαταῦτα ἤξερα τὴν παρουσία τῶν ἀντικειμένων και τὴ διάταξη τῶν πραγμάτων. Ἐτσι, εἶχα τὴν εὐχαρίστηση νὰ προχωρῶ ἀνάμεσα σ' ἕναν κόσμο γνώριμο, σὰ νὰ με ὀδηγοῦσε τὸ ἐνστικτο. Και ὅσο δὲ συναντοῦσα κανένα ἐμπόδιο, ἐνιωθα μιὰν ἱκανοποίηση παράξενη που προχωροῦσα χωρὶς τὴν παρέμβαση τῆς ὀπτικῆς συνείδησης. Θαρροῦσα πὼς ὄλη ἡ ζωὴ εἶταν ἔτσι καμωμένη. σὰ νὰ ἔβγαίνε ἀπὸ τὸ χάος.

Πίσω ἀπὸ τὴ μάσκα τῆς συνήθειας και τῆς ἡμερίας ὑπάρχει κοινὴ ἀκόμα ἡ ἀνησυχία που ὁ καθένας φέρνει μέσα του, διάχυτη, ἀξεδιάλεχτη, κι' ὅμως πάντα παρούσα. Ξυπνάει κι' ἀποκτάει ὑπόσταση σταθερῶτερη στὸ διάστημα μιᾶς σκέψης, μιᾶς κάποιας αὐτοσυγκέντρωσης. Δίχως νὰ τὴν ἀναγνωρίζουμε, ξαναβρίσκουμε τὴ φασματικὴ τῆς ὑπόστασης κάτω ἀπὸ τὴ μάσκα τοῦ ἤχου, τοῦ κρότου, τῆς βουῆς που συγχέουμε και τῆς ἀποδίδουμε συγγένειες μετὴ τὴ σειρήνα, μετὴ τὴν καμπάνα, μετὴ τὸ σύνθημα τοῦ συναγεμῶν.

Μιὰ παρένθεση εὐτυχίας και γαλήνης ἢ ἐπιστροφὴ στὸ σπιτί. Θαρροῦσαμε κι' οί δυὸ μας πὼς κάναμε ἕνα μακρὸν ἀγῶνα για νὰ διώξουμε ἀπὸ μέσα μας, και νὰ κατανικήσουμε τὸ τέρας που κατέτρωγε τὴν ἡρεμία μας. Ὅμως πόση διαφορά ἀπὸ πρὶν! Τὰ παράθυρα εἶναι φραγμένα ἀπὸ σκοῦρα ὑφάσματα. Τὰ φορέματα τοποθετημένα πρόχειρα πολὺ κοντὰ μας. Ἐντείνουμε κάθε τόσο τὴν ἀκοή, σὰν ἡ ἀναπνοὴ μας νὰ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ χροῖνο. Τόσο που, για μιὰ στιγμὴ θαρροῦσαμε πὼς τὸ κάθε τι που μᾶς τριγυρίζε μέσα στὴν κρεβατοκάμαρη, εἶχε πάρει μιὰ στάση ἐχθρική ἀπέναντι στὴν παρουσία μας. Τῆς ἔλεγα: «Ἄς διώξουμε ἀπὸ πάνω μας τὸ φόβο, κι' ἄς εὐχηθοῦμε νὰ ξημερώσουμε μετὴ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Ἀπόψε θὰ σκεπαστοῦμε ὡς τὸ κεφάλι μετὰ τραγανισμένα ἀπὸ τὸν ἥλιο, τὰ ζεστά, τὰ σεντονιασμένα και γεμάτα χὰδι σκεπάσματα, και θὰ ποῦμε πὼς βρισκόμαστε σὲ ἀσφάλεια μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς σιωπῆς». Καὶ κοιμηθήκαμε ἡρεῖα σὰ νὰ θέρμαινε τὴ σκέψη μας ἡ πεποίθησι πὼς μετὴ τὴ συνήθεια θὰ διώξουμε ἀπὸ κάθε γωνία τὸ τέρας τῆς μοναξιάς και τῆς σιωπῆς, και πὼς θὰ καλέσουμε πάλι τὴν πρωτὴν ζωὴ νὰ κατοικήσει στὴ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ μας.

Ἐνας μανιασμένος ἀέρας στὴ μεγαλύτερὴ του ἐνταση τραντάζει τὸ σύμπαν σὰ νὰ ἔβαλε σκοπὸ νὰ γκρεμίσει και

νά σαρώσει κάθε φυσικό και τεχνητόν ὄγκο πού ὀρθώνεται και μετράει τὸ ἀνάστημα ἀπέναντί του. Ἡ βροχή μένει μετέωρη κάτω ἀπὸ τ' ἀκίνητα σταχτερά σύννεφα. Συντρίβεται θαρρεῖς ἡ δύναμη τοῦ ἀέρα στις παρυφές τοῦ οὐρανοῦ. Μέσα στὸ θάλαμο αὐτόματα κι' ἀπότομα κάποιες φορὲς σβύνει κι' ἀνάβει τὸ φῶς. Ἔχω τὴν αἰσθησὴ πὼς παίζουν τὰ ματόφυλλά μου σάν ἀπὸ κάποιον ἐξωτερικό ἐρεθισμό, και δημιουργοῦν μέσα μου κείνες τὲς ἀπότομες και στιγμιαῖες μεταπτώσεις ἀπὸ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι, πού κρύβουν μουσικὲς ἐκπλήξεις. Πιὸ συχνά, τὸ φῶς χαμηλώνει σάν ζαλισμένο. χάνει τὴ ζωντάνεια του, σβύνει σὰ νὰ παθαίνει διαλείψεις. Παρακολουθῶ τότε τὲς σκιὲς πού γλυστροῦν και φεύγουν ἀλήθικα, σάν' ἀποκομίζουν μαζί τους τὲς μορφὲς και τὰ σχήματα ἀπὸ τὰ λίγα πενήχρα ἀντικείμενα τοῦ θαλάμου, τὰ κρεβάτια, τὸ τραπέζι, τὰ κράνη, και τὸ μεγάλο γεωγραφικὸ χάρτη.

Ἡ μπόρα πέρασε κι' ἡ γαλήνη σάν ἐξαντλημένη ἔφτασε ἀργά. Μέσα στὴ νεόκτιστη οἰκοδομὴ δὲν ἀκούεται τὸ γρήγορο και φοβισμένο τρεχαλητὸ τῶν ποντικῶν, ἢ τουλάχιστο, δὲ νιώθει κανεὶς τὴν παρουσίαν ἀπὸ τ' αὐτὰ πνεύματα πού χορεύουν, ἀπ' αὐτὲς τὲς ὄνειρικὲς σκιὲς πού ψιθυρίζουν στὸ σκοτάδι.

Μάρτιος 1941

Τρεῖς ἄνθρωποι ξένοι ὁ ἓνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο βρεθήκαμε κυρτωμένοι σ' ἓνα πρόχειρο ὄρυγμα. Δὲν κατορθώνουμε ν' ἀποφύγουμε ἓνα ρίγος, μιὰ τρεμούλα, και οἱ χτύποι τῆς καρδιάς γίνονται δυνατώτεροι τὴ στιγμὴ πού ἀκούεται ἔπάνω μας σὰ ρόγγος θερμάστρας, ὁ βόμβος τοῦ ἐχθρικοῦ βομβαρδιστικοῦ, παλμώδεις, συγκομμένοι, πιὸ ἐντονος. Κ' ὕστερα τὸ παράξενο και ἀπαίσιο σφύριγμα πού προκαλεῖ ἡ πτώση τῆς μπόμπας καθὼς ξεσκίζει τὸ αὐλοστρώμα τῆς στρατόσφαιρας. Στὸ ἡλιοβασιλεμα οἱ ἀχτίδες χαϊδεύαν ἓνα δρόμο ἀστραφτερό ὄλο λαμπυρισμοὺς και μαρμαρυγές, βουτηγμένο στὰ χρυσαφικά. Εἶχε δημιουργηθεῖ ἓνα στρώμα ἀπὸ τσακισμένα, ψιλὰ και ἀναρθμητὰ τζάμια σὰ μωσαϊκὸ φιλοτεχνημένο πάνω στὸν ἀσφαλτωμένο δρόμο.

Μιὰ μέρα γεμάτη ἀγωνία. Κάθε τόσο θαρρῶ πὼς σαλεύει ἡ σιωπὴ πού κάνει νὰ δονεῖ ὅτι πιὸ κρυφὸ και πιὸ σκοτεινὸ ἔχουμε μέσα μας. Στὲς συναναστροφές στὲς συναντήσεις, στὲς συνομιλίες, ὅλοι ξεκινοῦν ἀπὸ διάφορους δρόμους, γιὰ νὰ καταλήξουν στὸ κοινὸ θέμα πού ὑπαγορεύει ἡ διάχυτη ἀγωνία: Τὴ ΦΥΓΗ. Ὁμως πάντα δὲ μοῦ λείπει ἡ πίστη πὼς θὰ ξεπεράσουμε αὐτὲς τὲς ἔντονα βιωμένες

στιγμὲς και πὼς θὰ τὲς ἀναπολοῦμε σὰ ν' ἀντλοῦμε τὴ χαρὰ ἀπὸ τὸ στοιχεῖο τοῦ θανάτου.

Ἀπόβραδο. Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι σκυθρωπή, βαρυμένη ἀκόμα ἀπὸ τὴν ομίχλη. Ὁ ὕρμος γεμάτος ἀπὸ κόσμο πού παραμερίζει καθὼς ἀκούει τὸ ρυθμικὸ κρότο τοῦ τύμπανου τῆς στρατιωτικῆς μπάντας μὲ τὰ κράνη και τὸ βαρὺ βῆμα. Πέρασε κ' ἐξαφανίστηκε μέσα στὸ θάμπος τῆς ομίχλης. Δὲν πρόσεξα τὴν παρουσίαν τῆς γυναίκας, τὴν ὥρα πού κορφολογοῦσε τὰ γυμνά κλωνάρια τῆς τριανταφυλλιάς στὸ βάθος τοῦ κήπου. Εἶταν μιὰ περίεργη στιγμὴ γαλήνης. Οὔτε κρότοι, οὔτε σειρήνες, οὔτε θέρυβοι. Πάνω στὰ ἡρέμα και μαῦρα ἀπὸ τὰ μόχρωμα νερά τῆς στέρας, ἀκίνητοῦσαν τὰ χρυσοφάρα. Σὰ μιὰ ἀόρατη ἀγκράφα νὰ συγκρατοῦσε κεῖ στὴν ἐπιφάνεια τὰ κόκκινα διάσπαρτα ψαράκια, ἀπρόθυμα πιά κι' ἀποκαωμένα ἀπὸ τὴ μάταιη ἀναζήτησὴ τῆς τροφῆς. Ἔστρεψα τότε κ' εἶδα τὴ γυναίκα πού μὲ καλοῦσε μ' ἓναν τρόπο πού μόνο οἱ ἄγγελοι θὰ μπορούσαν ν' ἀκούσουν.

Ἡ λευκὴ σκυλίτσα ξαπλώθηκε στὸ ἔδαφος, ἀφησε τὴν ὑγρὴ μούρη τῆς νὰ ὀσφραίνεται τὸ χῶμα, τέντωσε τὸ σῶμα τῆς κ' ἡ φουντωτὴ οὐρά τῆς μένει ἀκίνητη. Ἀναπαύεται στὸν ἥλιο, ἀπέναντι στοὺς ἄντρες πού πιάσαν τὸ πεζοῦλι. Εἶναι μιὰ σπάνια και τόσο ἀνεκτίμητη στιγμὴ πού δὲν ἐπιθυμεῖ κανεὶς νὰ βρῖσκειται ἄλλοῦ, παρὰ σ' αὐτὴ τὴ θερμὴ γῆ μὲ τὸν καθαρὸ ἀέρα και τὸν ἀπολαυστικὸ και λαμπερὸ ἥλιο.

Παρακολούθησα τὲς φάσεις τῆς ἡμέρας μὲ τὴ βροχὴ, τὸν ἀέρα, τὰ σύννεφα, σὰ νὰ ταξίδευα μέσα στὸν κόσμο ζητῶντας θεάματα ποικίλα. Σ' ἓνα κλίμα ἀνάλογο οἱ λέξεις χάνουν τὴ σημασίαν τους. Δὲν εἶναι ὁ ἥλιος στὴ δύση του πού δίνει ὁμορφιά και χρῶμα στὰ σύννεφα, οὔτε ἡ πνοὴ τοῦ ἀνέμου πού δίνει σ' αὐτὰ τὴ μορφὴ και τὸ σχῆμα. Μέσα στὴν ἀκίνησιαν τῆς ἀτμόσφαιρας μοῦ ἔτυχε ν' ἀφαιρεθῶ και νὰ θαυμάσω μιὰν ὄψη δίχως ἔκταση, ζοφερή, δίχως καθορισμένο χρῶμα και δίχως παραλλαγὴ, μιὰν ὄψη μολαταῦτα πού ἔκλεινε μέσα τῆς τὴ ζωὴ και τὴν κίνηση σ' ὀρισμένα χρονικὰ διαστήματα. Διαφορετικὰ ἡ ἡμέρα δὲ θ' ἄλλαζεν ὄψεις και δὲ θὰ εἶχε τόσες φάσεις.

Δὲν μπορῶ νὰ διαβάσω καμμιά λογοτεχνία, δὲν μπορῶ νὰ ὑποφέρω τὴ θέαν τοῦ βιβλίου· θέλω νὰ εἶμαι ὄλος ἀγνοία. Ἔτσι γιὰ νὰ ζῶ μονάχα ὅταν ἡ ποίηση μπαίνει μέσα μου και μιλάει.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΣ

RUIT HORA

Τὸ σχολεῖο, πόσο πολὺ τὸ νοσταλγῶ!
Ἄς μπόραγα νὰ ζήσω μιὰ μέρα, ἔστω, ἀκόμα,
μὲ τὴ μαῦρη ποδίτσα και τὸν ἄσπρο γιακά.
Εἴμασταν πέντ' ἔξη φίλες ὄλες, ὅμως μιὰ και μιὰ.
Ἡ μιὰ δὲ σκάμπαζε ἱστορία, κ' ἡ ἄλλη ἂν πεῖς ἐμπορικά,
ἦξερε τόσα, ὅσο ἡ ἄλλη χώνευε τ' ἀγγλικά.

Πόσο ὁμορφα ἦτανε τότε,
ὅταν στὴ στάση καρτερώντας νὰ περάσουν μὲ τὸ τράμ
ὁ Περικλῆς ἢ ὁ Νίκος, ὁ Μπούλης ἢ ὁ Στέλιος,
βλέπαμε νὰ κατεβαίνει βαρὺς και σοβαρὸς
ὁ διευθυντὴς μας.
Και τότε: «ὁ μπόγιας!» ἀκουγόταν μιὰ φωνή,
και σκορπίζαμε ποιὸς πρῶτος νάμπει στὴν αὐλή,
γιατί, στ' ἀλήθεια ποιὸς μᾶς γλύτωνε μετὰ
ἀπὸ τὴν «τσουχτερὴ γλωσσίτσα» τοῦ ὁμορφου διευθυντῆ;

«Salame!» ξεφώνιζε ἡ Bocchi
και τρέμαν οἱ μπουκλες τῆς νευρικές,
ὅταν μιὰ ἐξίσωση, πρᾶγμα τόσο τακτικὸ,
δὲν ἦσουν ἄξια νὰ γράψεις.

«Λίαν συγκεκινημένη» τὰ δάκρυα σκούπιζε
ἡ Mortara (oh, il divino Carducci!)
τοὺς τελευταίους στίχους σάν ἀκουγε τοῦ «Rudel».

Και ὁ Κοέν; Τὶ ὠραῖος νέος ἀλήθεια!
«Ἄννα, φαντάσου τὸν γονατιστὸ μπροστὰ σου,
νὰ σ' ἱκετεύει γιὰ ἓνα σου φιλή!»

«Ἐλβίρα, πρόσεξε, σὲ βλέπει ὁ Γιουδάς». Ἄμεριμνη ὅμως ἐκείνη χτενίζει τὰ μαλλιά,
καθισμένη στὸ πρῶτο θρανίο,
στὰ μάτια τοῦ καθηγητῆ μπροστὰ.
Ἄπ' τὴν ἔδρα του ἐκεῖνος κατεβαίνει
και μὲ θυμὸ τῆς ἀρπάζει τὸ βιβλίο,
πού καθρέφτη ἔκρυβε στὰ φύλλα του μικρό.
Και... ἔξω ἀπὸ τὴν τάξη τὴν πετᾷ.

Εἴκοσι μιὰ τοῦ μηνὸς Ἀπριλίου.
Τὴν ἔκθεση θὰ γράψουμε ὄλοι γιὰ τὴ Ρώμη.
«Τὰ παράθυρα κλείστε, μὴ φύγουν οἱ ἰδέες!»
«Byès ἔξω!» μοῦ φωνάζει,
θυμὸ γεμάτος ὁ καθηγητῆς.
Ὁχ, λαχτάρα, κι' ἂν ἔξω βγαίνοντας,
ὁ παιδονόμος μυρισθεῖ, ὅπως πάντα, τιμωρία,
ἀπ' τὴν κακία του θὰ μ' ἀρπάξει
και στὸ διευθυντῆ θὰ μὲ πάει θριαμβικά.

«Τρέχα, λοιπόν, και κρύψου», λέω στον εαυτό μου,
«κάτω απ' τή σκάλα, όπου ούτε λαγωνικό
δὲ θά σ' ἀνακαλύψει, όταν κρυφτείς ἐκεῖ».

Πόσα και πόσα δὲν ἀναθυμοῦμαι!
Πῶς γρήγορα πέρασε ὁ καιρός.
Και τώρα, σκορπισμένες δὴ και κεῖ,
παντρεμμένη ἢ μιὰ, στο χῶμα ἢ ἄλλη,
αἰχμάλωτος ὁ Rudi σὲ στρατόπεδο,
στο κρεματόριο τοῦ Χίτλερ ὁ Κοέν.

Δὲ θά χωρίζαμε ποτὲ, εἴχαμε πεῖ.
Σὲ μέγαρο πελώριο ἐνωμένοι
θά ζούσαμε τὴ συντροφιά μας πάντα.
Και θάμασταν στὰ ἴληθια εὐτυχισμένοι.

Και νά με τώρα μόνη
νά μουντζουρώνω τοῦτο τὸ χαρτί,
γιατί σὲ στίχους μοῦρθε ἢ ἔμπνευση ἢ φαινή
ν' ἀραδιάσω ὅσα ἢ ψυχὴ μου νοσταλγεῖ.

ΑΙΓΛΗ

ΣΑΛΠΙΓΚΤΕΣ

Εἴμαστ' αἰώνιοι ἐμεῖς σαλπικτές,
Πάντ' ἀπ' τὸ στήθος μας βγαίνει σὰν ψὲς
ἴδια, φλογάτη μιὰ ἰαχή.
Χείμαρος γίνεται μέσ' τοὺς αἰθέρες
μὰ ἴγνάντια ἀστράφτουνε λιόχαρες μέρες
ἀπ' τὴν ἀρχή.

ΠΡΩΤΟΣ ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ Ἵγιο, στηρίζοντας δῶθε ποδᾶρι
σύντροφος γίνομαι στο παληκᾶρι
μέσα στον κάμπο και στην πλαγιά
μ' ἓνα μου πρόσταγμα ρίχνω μονάχο
τὸν αἱματόβαφο σκλάβο τὸ βράχο
στην καταχινιά.

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ Βγάνω ἀπ' τὸ στήθος τοῦ πονεμένου
τὴ βαρειά πλάκα τοῦ Σταυρομένου
και τοῦ θερμαίνω τὰ σωθικά.
Τ' ἄσαρκα χέρεια τὰ δουλεμένα
σμίγω ἐγκάρδια στὰ πλουτισμένα
παντοτινά.

ΤΡΙΤΟΣ ΣΑΛΠΙΓΚΤΗΣ Ἀναγαλλιᾶζουμε γύρω οἱ χῶρες.....
φεύγουν τὰ σύννεφα κι' ὄλες οἱ μπόρες
σὲ μιὰ πνοή μου ἀδελφικιά,
τ' ἀκριβὰ δάκρυα μου τὰ πονεμένα
βάλασμο γίνονται μέσ' στ' ἄγιασμένα
στὰ σωθικά.

ΘΛΟΙ ΜΑΖΙ

Εἴμαστ' αἰώνιοι ἐμεῖς σαλπικτές!
Πάν' ἀπ' τὸ στήθος μας βγαίνει σὰν ψὲς
ἴδια, φλογάτη μιὰ ἰαχή.
Σάλαγος γίνεται μέσ' στοὺς αἰθέρες
μὰ ἴγνάντια ἀστράφτουνε λιόχαρες μέρες
ἀπ' τὴν ἀρχή.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΑΛΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

Τοῦ κ. ΓΙΑΝΝΗ Κ. ΒΑΣΔΡΑΒΕΛΛΗ

Οἱ Ἕλληνες σὰν ἄτομα μέσα
στην κοινωνία και σὰν σύνολο ἔθνι-
κό, ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους λαούς,
ποτὲ δὲν παρουσίασαν τὸ φαινόμε-
νο τῆς ὁμαδικῆς ἐκδικήσεως στην
ἱστορία τους. Κι' όταν ἀκόμα ἄρπα-
ξαν τὰ ὄπλα κι' ἔκαμαν γερεῖς κι' αἰ-
ματηρὲς ἐπαναστάσεις ἐναντίον τοῦ
κατακτητή, ποὺ ὀλόκληρους αἰῶνες
τοὺς εἶχε σκλαβωμένους, και τότε
ἐλάχιστα, ἓνα ἢ δύο, φαινόμενα ἐκ-
δικήσεως ἐναντίον τῶν Τούρκων μό-
νον παρουσίασαν κι' αὐτὰ σὲ πολὺ
μικρὴ κλίμακα και μὲ ἐντελῶς τοπι-
κὴ σημασία. Τέτια ψεγάδια σὲ βάρος
τῆς Ἑλλάδος δὲν βρίσκει κανεὶς
στην ἱστορία και πρέπει ν' ἀποδώ-
σουμε αὐτὸ τὸ προτέρημα στην καλ-
λιεργημένη ψυχὴ τοῦ Ἕλληνο.

Ὁ λαὸς ὁ Ἑλληνικὸς εἶναι ζωη-
ρός, εὐθυμος, ἔξυπνος, εὐέξαπτος
ἀλλὰ ποτὲ του δὲν ὑπῆρξεν ἐκδικη-
τικός. Συγχώρησε τόσα κακουργήμα-
τα ποὺ ὑπέστη στὴ μακραίωνη ἱστο-
ρία του ἀπ' τὴς διάφορες βαρβαρικὲς
ἐπιδρομὲς, κυρίως ἀπ' τὸ Βορρᾶ, ποὺ
οἱ Βουλγαρικὲς ἀποτελοῦσαν πάν-
τοτε τὸ κορύφωμα τῆς σκληρότητας
και τῶν ἄγριων ἐνοστικτων, ἔθνους
ἀπολιτίστου και βάρβαρου, ποὺ δὲν
εἶχε καμμιά ἐπίδραση ἀπάνω του ἢ
πάροδος τοῦ χρόνου και ἢ καλλιέρ-
γεια τῶν ἀνθρωπίνων και ἔθνικων
ἀρετῶν.

Ἐμεῖς ἐδῶ στὴ Μακεδονία δοκι-
μάσαμε τὰ τελευταῖα χρόνια, τρεῖς
τέτοιες ἐπιδρομὲς, Ἄς μὴν ἐξετά-
σουμε τὴς παλαιότερες. Οἱ Βούλγα-
ροι παρουσίασαν και στίς τρεῖς ἐπι-
δρομὲς ἀπόλυτη ὁμοιότητα στην κα-
ταστροφικὴ μέθοδο μὲ τοὺς προγό-
νους των. Οἱ ὑπῆκοοι τοῦ Ἀσπα-
ροῦχ και τοῦ Συμεῶν, δὲν ἔχουν
καμμιά διαφορά μὲ τοὺς ἀπογόνους
των, τοὺς ὑπῆκοὺς τοῦ Φερδινάν-
δου και τοῦ Βόριδος. Μὲ τὰ κακὰ
πνεύματα τῶν ἀγρίων βορεινῶν φυ-
λῶν συμμαχοῦσαν οἱ παληότεροι
Βούλγαροι κι' ἔκαναν ληστρικὲς κι'
αἰμοβόρες ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἄλλων
χριστιανῶν τῆς Βαλκανικῆς, ἀλλὰ

και μὲ τὰ κακὰ πνεύματα τοῦ Γου-
λιέλμου, τοῦ Χίτλερ και τοῦ Μουσο-
λίφι συνεμάχησαν πάντοτε και οἱ
νεώτεροι Βούλγαροι και ἐπετέθηκαν
κατὰ τῶν Ἑλλήνων και τῶν Σέρβων
στοὺς δύο τελευταίους παγκόσμιους
πολέμους και ἔσπειραν ὄλεθρο και
καταστροφὴ στην Ἀνατολικὴ Μακε-
δονία, Δυτικὴ Θράκη και Ν. Σερβία.

Ἡ Ἑλλὰς νικήτρια, ἔνδοξη και
καταστραμμένη και στοὺς δύο πολέ-
μους πῶς φέρθηκε, στο δόλιο και
βάρβαρο ἔχθρο; Στὸν πρώτο εὐρω-
παϊκὸ πόλεμο 1914—18 σύμφωνα μὲ
τὴς διατάξεις τῶν διπλωματικῶν συν-
θηκῶν, ἔντιμα, πολιτισμένα χωρίς
καμμιά παρέκκλιση ἀπ' ὅ,τι εἶχε διε-
θνῶς συμφωνηθῆ. Τίποτε τὸ Βουλγα-
ρικὸ δὲν καταστράφηκε, κανένας δὲν
ἔσφάγη, καμμιά περιουσία δὲν κατε-
σχέθη. Κανένας Ἕλληνα δὲν βρέθηκε
νά δολοφονήσῃ Βούλγαρο ἀπὸ ἀν-
τεκδίκηση. Μὰς ἔφθασε ἢ τίμια νίκη
στο πολεμικὸ πεδίο και στοὺς ἔχ-
θρους δείξαμε ἰπποτισμὸ. Τὸ μῖσος
δὲν θέριψε οὔτε τ' ἀφήσαμε νά μὰς
κυριεύσῃ. Ἐπιμένουμε σ' αὐτὸ τὸ ση-
μεῖο γιατί ἐδῶ ἀκριβῶς ἔγκειται ἢ
διαφορά μας.

Στὸν Β' παγκόσμιο πόλεμο ποὺ
τέλειωσε, συνέβηκαν βέβαια μερικὰ
περίεργα πράγματα. Οἱ Βούλγαροι
κατῶρθωσαν τὴν τελευταία στιγμή,
ἀφ' οἷ προηγουμένως ὠργίασαν σὲ
βάρος τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν και πρό-
παντὸς τῶν Ἑλλήνων και τῶν Σέρ-
βων, νά δημιουργήσουν δῆθεν μιὰ
ψευτοεπανάσταση και νά στρέψουν
τὰ ὄπλα κατὰ τῶν προηγουμένων
φίλων των, ποὺ κατέρρεαν ἀπὸ τὰ
πλήγματα τῶν νικηφόρων στρατιῶν
ἐξ Ἀνατολῶν τῶν Ρώσων και ἐκ
Δυσμῶν τῶν Ἀγγλοαμερικανῶν. Ἡ
προδοσία αὐτὴ χαρακτηριστικὴ πάν-
τοτε τῆς Βουλγαρικῆς ψυχουσυνθέ-
σεως, ἦταν πολιτικῶς εὐνοϊκὴ γιὰ
τοὺς συμμαχοὺς μας, χωρίς ὅμως
και νά παύσῃ νά εἶναι προδοσία.
Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καλύτερα ἀπ'
ὄλους οἱ Ρῶσοι, ὅπως τὸ γνώρισαν
και στο παρελθόν. Οἱ Ρῶσοι δὲν ἐκ-

δικήθηκαν, ἂν καὶ ἀπ' τῆς Βουλγαρικῆς διαγωγῆς καὶ προδοσίᾳ χιλιάδες ἀνθρώπινα θύματα καὶ μεγάλες ὑλικές καταστροφές ὑπέστη ὁ σοβιετικὸς λαός. Δὲν ξέρουμε ἀκόμα τί θὰ συμβῆ μετὰ τὸ συνέδριο τῆς Εἰρήνης καὶ μετὰ τίς διάφορες διασκέψεις ποὺ γίνονται καὶ τί ποινές θὰ καταλογισθοῦν στὴ Βουλγαρία.

Ἐμᾶς ὅμως τοὺς Ἕλληνας μᾶς ἐνδιαφέρει κατὰ ἄλλο. Ἐφ' οὗ δὲν εἴμαστε ἐκδικητικοὶ πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ ἐξαλείψουμε τίς ἀφορμές τοῦ μίσους καὶ πῶς θὰ βρεθῆ τρόπος νὰ μπορέσουν οἱ γείτονες Βούλγαροι νὰ παύσουν νὰ προδίδουν ἀλλὰ νὰ ἀποβάλλουν ἀπ' τὴν ψυχὴ τους τὰ αἰμοβόρα ἔνστικτα, μπαίνοντας σιγὰ σιγὰ σὲ μιὰ διεθνή ἢ καὶ Βαλκανικὴ κοινωνία συναδελφώσεως καὶ κατανοήσεως;

Ἡ Αἰκατερίνη ἢ Μεγάλη στὴ Ρωσσία ὅταν παντρεύτηκε τὸν Τσάρο Πέτρο, ἐγκατέστησε στὴν κοιλάδα τοῦ Δόν καὶ ψηλότερα πρὸς τὸ Βόλγα ἀκόμα, μερικὲς χιλιάδες Γερμανοὺς ἀπ' τὴν Ἀνατολικὴν Πρωσσία κί' ἀπ' ἄλλες Γερμανικὲς περιφέρειες. Πέρασαν ἀπὸ τότε 160 χρόνια κί' οἱ Γερμανοὶ δὲν ἄλλαξαν. Πρόδωσαν τὴν πατρίδα τους τῇ Ρωσσίᾳ ποὺ τοὺς προστάτευσε καὶ τοὺς ἔκανε παιδιὰ τῆς. Γιατὶ ἔταν οἱ Γερμανικὲς στρατιῆς προχωροῦσαν στὸ ἠρωϊκὸ φρούριο τοῦ Στάλινγκραντ, ὅλοι αὐτοὶ οἱ Ρωσσογερμανοὶ ἢ λιποτάκτησαν ἀπ' τὸν ἐρυθρὸ στρατὸ ἢ φάνηκαν ἀναίσχυντοι προδότες καὶ κακοῦργοι καὶ συγκακούργησαν μετὰ τίς Γερμανικὲς, Ἰταλικὲς καὶ Ἰσπανικὲς φάλαγγες κατὰ τῶν ἀτυχῶν Ρώσων χωρικῶν. Κί' ὅταν ἄρχισε ἡ Γερμανικὴ ὑποχώρηση ἔγραφε τὸ *Wolkischer Beobachter* πῶς τοὺς ὑποχωροῦντες Γερμανοὺς ἀκολουθοῦν πλήθη Ρώσων χωρικῶν φοβουμένων τὴν ἐπάνοδο τῆς Ρωσικῆς διοικήσεως καὶ τῆς Τσεκας. Ἐπρόκειτο περὶ τῶν Γερμανῶν τῆς Αἰκατερίνης ποὺ φοβήθηκαν βέβαια τὴν ἀνταπόδοση καὶ ἀναγκάστηκαν ν' ἀκολουθήσουν στὴν ὑποχώρησι τῆς φασιστικῆς ὀρδῆς. Ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς καὶ τοὺς τατάρους

συναλήφθηκαν ἀπ' τοὺς προελαύνοντας Ρώσους τιμωρήθηκαν δίκαια βέβαια.

Ἐμεῖς ὅμως ἐδῶ στὸν Ἑλληνικὸ Βορᾶ ἔχουμε μερικὲς χιλιάδες Βουλγάρους (ὄχι Σλαῦους γιατί οἱ Βούλγαροι δὲν εἶναι Σλαῦοι ὅπως οἱ Ρῶσοι, Σέρβοι, Τσεχοὶ κ.λ.π.). Αὐτοὶ δήλωσαν πῶς εἶναι Ἕλληνες κί' ἀρνήθηκαν νὰ πᾶν στὴ Βουλγαρία σύμφωνα μετὰ τὴ συνθήκη Καφαντάρη—Μολλώφ. Ἡ Ἑλλάς τοὺς ἔκανε παιδιὰ τῆς, τοὺς προστάτευσε, δὲν τοὺς ξεχώρισε σὲ τίποτα ἀπ' τοὺς Ἕλληνας. Κί' ὅταν μπῆκαν αἱ ὀρδῆς τοῦ Γερμανοῦ στρατάρχου Von List στὴν Ἑλλάδα, οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀδελφοὺς μας ἔκαναν ὅ,τι κί' οἱ Γερμανοὶ τοῦ Βόλγα στοὺς Ρώσους ἀδελφούς των. Ἀσελγοῦσαν σ' ἕνα ἔντιμο καὶ βαρεῖα τραυματισμένο παληκάρη, ποὺ ἦταν ὁ Ἑλληνικὸς λαός.

Καλῶ κάθε τίμιον ἄνθρωπον καὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας κί' ἀπὸ τὰ Ἐνωμένα καὶ σύμμαχα ἔθνη νὰ μᾶς δώσουν τὴ γνώμη τους. Τί πρέπει νὰ τοὺς κάνουμε αὐτοὺς τοὺς ἀδιόρθωτους προδότες; Τί θὰ τοὺς ἔκαμναν οἱ Ρῶσοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γάλλοι κλπ. σύμμαχοι; Νὰ τοὺς ἀφήσουμε στὰ σύνορα ὅπου βρίσκονται; Ὅχι θάταν μεγάλη ἀφέλεια. Νὰ τοὺς σκορπίσουμε στὴ νησιωτικὴ Ἑλλάδα, τὴν Κρήτη καὶ τὴ Μάνη ὅπως μερικοὶ ἐπρότειναν; Ὅχι εἶναι σκληρὸ, εἶναι ἐκδικητικὸ καὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι τίμιοι ἄνθρωποι καὶ ἱππότες δὲν ἐκδικοῦνται, δὲν μοιάζουν τοὺς Βουλγάρους. Ἄς πᾶνε στὴ Βουλγαρία, ἐκεῖ εἶναι ἡ θέση τους, αὐτοὺς ἀγαποῦν καὶ Ἕλληνες δὲν γίνονται. Ἔτσι θὰ λείψουν οἱ προστριβές καὶ ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου.

Κί' ὅταν αὐτὸ γίνῃ, κί' ὅταν οἱ σύμμαχοί μας, προεξαρχούσης τῆς Ρωσσίας, διαπαιδαγωγήσουν τὸ Βουλγαρικὸ λαὸ καὶ κατορθώσουν νὰ τοῦ ἐμπνεύσουν τὸ αἶσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀλληλεγγύης, τότε θὰ δώσουμε ἑμεῖς πρῶτοι χωρὶς μνησικακία, ξεχνῶντες ὅλα τὰ παλιὰ, τὸ χέρι γιὰ μιὰ κατανόηση καὶ συναδέλφωση.

I. K. B.

ΓΥΜΝΗ ΑΠΟΥΣΙΑ

Στὸν ἀνυπόστατον ἄνεμον
ἢ στήλη τῆς φωνῆς σου
(Ἡ αἴσθησις τῆς θάλασσας
κερδίζει τὴν βουλιαγμένη μου πίστη)
Στὰ γυμνωμένα ρόδα
τὰ δάχτυλά μου βέρα

Φρεσκαρισμένο πρόσωπον τῆς μοναξιάς
ἀφανισμένοι θρόνοι
γυμνὴ παρουσία τῆς μνήμης
ξεφλουδίζεις τοὺς ἤχους τῶν ἄστρων
στὴ δροσιά τ' οὐρανοῦ

Ἄπειρος σταλαχτίτης
θησαυρίζει τὴ σιωπὴ μου

Ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔφυγαν
ἀπ' τίς σπονδές ποὺ ἐναύαγησαν
συναρμολογῶ τὸ πικρὸ ὄνομά σου

Μὲ τὴν βραδυνὴν εἰσφορὰ τοῦ θανάτου
ποὺ παγιδεύει τὴν σωτηρία μου
ἐλευθερώνω τὴν ὑπαρξή μου

Τὸ ἄσπρο μάρμαρον
ἐρημώνει τὸ πρόσωπό μου
χτυπημένο ἀπ' τὴν ἀπαντοχὴ
ἀπ' τὴ δόξα τοῦ χωρισμοῦ.

Ἐξω χαμογελαῖ ἕνας καλόγερος
Τὰ μάτια του γαλάζιες περούκες τῆς θάλασσας
κρύβουν τὰ λευκά του γένεια
ἀπ' τὸν οὐρανὸν

Πότε θὰ φύγουμε;
Παραστάτης τῶν νεκρῶν ἡμερῶν
ἄγγελος μετὰ φωνὴν σπασμένην ἀπ' τὰ γόνατα
ἀγρυπνία ἐγκαταλειμμένη
τὸ λειψὸ φῶς
ποὺ ἔφευγε ἀπ' τὸ παράθυρον
τυλιγμένο στοὺς χλωμοὺς ἐπιδέσμους τῆς νύχτας

Μονάχη!
ἔπαιρνες τὸν ὕπνον ἀπ' τὰ χέρια
κατρακυλῶντας μαζὺ του
δίχως φτερά ἐπαρση
μ' ἕνα μέτωπον, ποὺ ἔπεφτε
στὴν ἀνυπαρξία
ξεκόβοντας
ἴσια κατὰ τὸ θάνατον

Περπατῶ στὸ ἕνα μου πόδι
Χαίρομαι! Μὲ κοιτάζει ἡ θάλασσα
μετὰ τὴν ὕγρὴ τραχηλιά της
μετὰ κοιτάζουν τὰ δέντρα
μετὰ τὴν βεντάγια τοῦ ἀνεμοῦ
μετὰ κοιτάζει κί' ὁ σκύλος μου
γλύφοντας τ' ἄστρα

Βλέπω τὸν κόσμον μετὰ τίς ἐφημερίδες στὰ μάτια
στὶς ἀδειες παλάμες τους
κρεμασμένος ὁ θάνατος

Δὲν ἀνασαίνουν
Τὰ κλεισμένα παράθυρα
σκοτώνουν τὸν ἥλιον
σκοτώνουν τὰ νήπια ἀφαιρῶντας τὴν πίστη
ἀφαίρῶντας τὰ δάχτυλα ποὺ ψαύουν τὴν αἴσθησι

Γυμνοί!
Τὰ μαλλιά τους ἕνα αἶνιγμα
τρεκλίζουν σ' ἀμφίβολουσ δρόμους

Γ. Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

“Ενας μελαχροινός λεβέντης τὸ ἔφερε ἀπ’ τὴ μακρινὴ φημισμένη του πατρίδα.

Τὸ φῶρτωσε στὴ μούλα του τὴν πεισματάρικα καὶ λαφροπάτητη, μέσα σὲ τουλούμια, καὶ πέρασε ἀπὸ βουνὰ τραχειά.

Οἱ Σειλινοὶ καὶ οἱ Σάτυροὶ τὸν ἀκολουθοῦσαν με φλογέρες καὶ ντέφια κι’ αὐτὸς τραγουδοῦσε, γιὰ νὰ ξεχνᾶ τὴ δίψα του καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀκούη τί τοῦ ἔλεγε ἡ συνοδεία του ποὺ ἤθελε νὰ τὸν πλανήσῃ.

“Ὅταν πιά ἔφτασε στὴν πολιτεία, τράβηξε ὀλόγισα στὸν ταβερνιάρη τὸν τρεῖς φορές μαχαιρωμένο ὡς τώρα.

—Σοῦ ἔφερα τίμια τὴν παραγγελία σου, εἶπε.

Κι’ ἀλήθεια! Εἶχε κλείσει μέσα σὲ τοῦτα τὰ τουλούμια, ὅλα τὰ μέρακια τῆς πατρίδας του. Τοὺς χορευτάδες με τὰ τραγούδια καὶ τὰ λαλούμενά τους. Τὶς κοπέλλες ποὺ

στεφανωμένες με κλήμα κάναν τὸν τρογο. Τὰ δάκρυα ποὺ πρὶν ἀκόμα στεγνώσουν ἔγιναν γέλοια. Καὶ τὶς σταγόνες τὸ αἷμα ἀπ’ τοῦ φονιά τὴ δίκωπη.

Χαρούμενο σὰν τὸν ἥλιο, δυνατό σὰν τὴ γῆς ποὺ τὴ δουλεύουνε τινάζονταν ὀλοζώντανο.

“Ὁ ταβερνιάρης γιόμισε μιὰ κοῦπα καὶ τὸ κύτταξε.

Χωρὶς παζάρια μέτρησε τὸ χρῆμα. “Ἐπειτα πῆρε ἕναν κουβὰ καὶ τὸν ἀνάγειρε πάνω ἀπ’ τὸ ἀνοιγμένο στόμα τῶν τουλουμιῶν.

Πρόβαλε τότε με ὀρμὴ ἢ πλατειὰ ὄψη μιᾶς ἀτσαλένιας ρομφαίας.

—“Ε! ταβερνιάρη! Τὶ τοὺς σκοτώνεις πρῶτα, τσακίζεις τὰ ὄργανα καὶ μετὰ μαδάς τὰ κληματόφυλλα ἀπ’ τὶς στεφανωμένες κοπέλλες, τάχα γιὰ νεκρολούλουδα;

ΠΑΡΑΣΚ. Ι. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΤΕ

“Α! Τὴ νύχτα ἦταν ἐκεῖνη ποὺ τὴν τρέμ’ ὁ λογισμὸς
Δ. ΣΟΛΩΜΟΣ

Τότε τὰ λουλούδια εἶχαν πάει στὴν ἀπέραντη νύχτα
ν’ ἀλλάξουν τὴν πολύχρωμη ἐσθῆτα με τὸ χρῶμα τῆς.

Τὰ πουλιὰ μάτια ἀναζητοῦσαν τὴ φωλιά ποὺχαν χτίσει
“Ἀνήσυχτα μεριμνοῦσαν γιὰ τὴν αὔριο ὁ Κύριος τὰ εἶχε γελάσει.

Κ’ ἡ ἑφτάπεπλη χιλιόχρωμη αὐγὴ εἶχε χαθεῖ ἀπ’ τὴ μνήμη
—μακάριο σύννεφο ἀρμένιζε στὴν ἄβυσσο τῶν ξεχασμένων χιμαί-
(ρῶν)
φιλιωμένη με τὸν ἀγύρευτο Θάνατο—

Τότε δὲν εἶχεν ἡ Θάλασσα γαλάζιο καθρέφτη
Εἶχαν πλυθεῖ ἢ νύχτα κι’ ὁ θάνατος κ’ εἶχαν φουσκώσει τὰ νερά τῆς κολασμένοι ἀνέμοι.
Κόχλαζε πίσω ἀναλυτὴ,
“Ἀδέρφι ἄσωτο τοῦ “Ἀγγέλου εἶχε ταραξεί τὰ νερά τῆς!.....
.....Τότε εἶπες πῶς δὲ θαρθῆς καὶ
(χαμογέλασε
τὸ ψέμμα στὰ χεῖλή σου.....

..... “Ἀς χαιρετίσουμε τὸν “Ἡλιο ἔφερε πίσω τὸ γαλάζιο καθρέφτη στὴ Θάλασσα
“Ἀς εὐχαριστήσουμε τὸν Κύριο ζοῦμε πάλι στὴ σκιά τοῦ “Ἀγίου χεργιοῦ Του!

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

“Ἡλία Κατσόγιαννη «Με τὶς ‘Ἀλυσσι-
δες» Ποιήματα (Θεσσαλονίκη 1945)

“Ὁ κ. Κατσόγιαννης ξέρει νὰ κάνῃ ποίηση, τὸν βλέπουμε νὰ ἔχη καρφώση τὴν φευγάλα χρυσὴ πεταλούδα τοῦ «χρόνου» με τὰ καρφιά τῆς φαντασίας καὶ τῆς ἀνάμνησης. Οἱ χωρὶς ἥλιο πένθιμοι καιροὶ τῆς κατοχῆς, ποὺ γνώρισε ὁ τόπος αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὶς βαρεῖες σιδηρόφρακτες ὀρδές, ἐνδὸς σκληροῦ ἀτεγκτου καὶ ἀδυσώπητου σὰν τὴν κακὴ μοῖρα καὶ κατάρρα κατακτητοῦ, συγκλονιστικὰ φαίνεται νὰ τὸν συνεκίνησαν μέχρι στὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς του. Τὰ περισσότερα τραγούδια τῆς συλλογῆς τοῦ αὐτοῦ εἶναι ἐμπνευσμένα καὶ ξεκίνησαν ἀπὸ τὴν σκοτεινιά τοῦ κόσμου τῆς κατοχῆς, ποὺ μᾶς ὑπέβαλε, μιὰ φυλὴ τοῦ Βορρᾶ, οἱ νεώτεροι τῶν βαρβάρων τῆς Εὐρῶπης. Σπροχμένοι ἀπὸ τὸ σκοτεινὸ πέπρωμένο τους καὶ ἔχοντες γιὰ ὁδηγὸ τὸν θεὸ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ πέλεκυ Τὸρ καὶ γιὰ δρόμο τὴν τροχιά τοῦ πέλεκυ ποὺ τὸν ξεσφενδόνισε πρὸς τὸν Νότο ὁ ἀμείλικτος Τὸρ, φθάσανε μιὰ μέρα ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς ἠλιόλουστης αὐτῆς γωνιάς τῆς γῆς, τῆς ἀγαπημένης τοῦ Φοίβου καὶ ὄλων τῶν ἄλλων ἀθανάτων, με τὰ μαγεμένα ἀκρογιάλια τῆς καὶ τὰ χιλιοτραγουδημένα βουνὰ τῆς, ὅπου γεννήθηκε καὶ ἀνδρώθηκε ἡ ἐλευθερία καὶ τὰ ἀνθρώπινα κοπάδια κυβερνήθηκαν γιὰ πρώτη φορὰ σὰν ἄνθρωποι καὶ πήρανε ἀξία ἀνθρώπου.

“Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται νὰ εἶναι ἢ πραγματικὴ δύναμης στὸν κόσμο αὐτόν, εἶμα-
σαν λίγοι καὶ αὐτοὶ ἦσαν πολλοὶ καὶ λυγήσαμε ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ μᾶλλον τυχοδιωκτικοῦ τοῦ περισσώτερου ἄγριου καὶ πιὸ γραφικοῦ λαοῦ τῆς νεώτερης ἱστορίας.

Σὰν ἐνσαρκωμένοι διάβολοι φαίνόν-
τουσαν πράγματι οἱ ἀγριὴνθρωποι αὐτοί, ρωμαλέοι καὶ χονδροὶ σὰν τοὺς κορμοῦς τῶν δένδρων τῶν σκοτεινῶν δρυμῶν των, ντυμένοι στὰ βαθυπράσινα καὶ με τὸ πρόσωπο πετρωμένο με τὴν ἀπάθεια δή-
μιου. Καβαλλαρέοι καὶ σκοπευταὶ με τὸ ντουφέκι ἀλάνθαστο, ἔτρωγαν καὶ κοιμών-
τουσαν ἐπάνω στὰ Panzer τους, τρεφό-
μενοι με γάλα καὶ ἴσως ὦμο κρέας καὶ μιλοῦσαν μιὰ γλῶσσα ἀκατανόητη τρα-
χεῖα καὶ δυσκολοπρόφερτη.

Αὐτοὶ μᾶς κέρδισαν στο πολεμικὸ παίγνιδι δὲν μᾶς νίκησαν. “Ἄλλο πράγ-
μα εἶναι νὰ χάσῃ καὶ ἄλλο νὰ ἠττηθῆς. “Ἡττα θὰ πῆ ἢ ἠθικὴ ἐπιβολὴ τοῦ νικη-
τοῦ ἐπὶ τοῦ ἠττημένου. Τέτοιο πράγμα δὲν συνέβη με τὸν λαὸ μας. “Ἡ ἀντίστα-
σή του εἶναι ἢ πιὸ περιλαμπρὴ ἀπόδει-
ξη, ὅτι ἀπλῶς χάσαμε ἕνα πολεμικὸ

παίγνιδι, τοῦ ἀκέραιου αὐτοῦ σπόρ, ὅ-
πως θέλουμε νὰ ποῦνε τὸν πόλεμο.

“Ἐτοὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς «χώρας τῶν
δαϊμόνων» κατακλύσανε τὸν τόπο μας
ἀμέσως δὲ κουβάλησαν τοὺς θεοὺς τους
ἐπάνω στοὺς καλοδεμένους ἀραμπάδες
τους καὶ ἐγκατέστησαν κυρίαρχο τὴν
Χέλα ποὺ εἶχε γιὰ τραπέζι τῆς τὴν Πεί-
να, γιὰ ἄνδρα τῆς τὸν Πόντο, ἢ Ἀσθένεια
ἦταν ἢ κορὴ τῆς καὶ ἢ Ματαιότης τὸ
ψυχρὸ κλινάρι τῆς, φοροῦσε δὲ πάντοτε
γύρω ἀπὸ τὸν σκελετωμένο λαϊμὸ τῆς
ἕνα περιδέριο ἀπὸ τὰ μαργαριτάρια
στὰ ὁποῖα ἀποκρυσταλλώνονται τὰ δά-
κρυα ἐκείνων, ποὺ θρηνοῦνε τοὺς ἀγα-
πημένους τους.

Αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιρα θέλει νὰ μᾶς
δώσῃ μέσα στὰ τραγούδια τοῦ κ. Κατ-
σόγιαννης καὶ σχεδὸν τὸ πετυχαίνει.

Τὸ ὑπόστροφμα ὄλων περίπου τῶν
ποιημάτων τοῦ πρώτου μέρους τῆς συλ-
λογῆς τοῦ εἶναι ἢ ἐννοια τῆς Ἑλλάδος,
ὅπως πρόβαλλε μέσα στὴν ἱστορίαν τῆς
ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, σὰν
βράχος με μιὰ τρομοκρατικὴ μεγαλωσύνη
καὶ ἀνησυχαστικὴ ὁμορφιά ὅπου ἐπάνω
τοῦ ἔσπασαν μέσα σὲ κύματα ἀφρισμέ-
να αἵματος ὅλα τὰ ἔξαλλα βάρβαρα
ἀνθρώπινα κοπάδια τοῦ ὀλέθρου καὶ τῆς
ἀδικίας.

Τὰ πατριωτικὰ του αὐτὰ τραγούδια
εἶναι μιὰ καλοζυγισμένη συγκίνηση ἐπά-
νω στὸν ζυγὸ ποὺ προκαλοῦνε τὰ συναι-
σθήματα Νίκη καὶ “Ἡττα.

Τοὺς “Ἑλληνας τοῦ θέλει νὰ τοὺς
βλέπει, ὅπως πράγματι φαίνεται ὁ ἄν-
θρωπος, πλαισιωμένος μέσα στὸ λιτὸ
καὶ ρυθμισμένο ἑλληνικὸ τοπεῖο, πιὸ με-
γάλος, πιὸ δυνατός, ἴσος με θεὸ.

Σ’ ἕνα τετράστιχο τοῦ ποιήμα παρου-
σιάζεται πολὺ προφητικὸς, ἢ σημαία τοῦ
κατακτητὴ με τὸ καβαλιστικὸ σῆμα τῆς
«σβάστικας» ποὺ πῆρε τὸ χρῶμα τῆς
ἀπὸ τὸ αἷμα δημίων καὶ θυμάτων καὶ
ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν λαῶν
τῆς Οἰκουμένης ὀλόκληρης καὶ φιλοδο-
ξοῦσε νὰ ξολοθρεῦση με τὸν βρόγχο τῆς
σκιδῆς τῆς τὸ χρυσοῦ ὄραμα τῆς Ἐλευ-
θερίας ἀπὸ τὸν κόσμο, γρήγορα τσακί-
στηκε κάτω ἀπὸ τὶς ἀνίκητες ἀστραπὲς
τῆς δύναμης τῆς Τάξης καὶ Δικαιοσύνης
καὶ ἔγινε τὸ κατηγορημένο κουρέλι ὅπου
οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ σκούπισαν τὸν ἀπο-
τροπισμὸ τους καὶ τὴν βδελυγμία τους.

“Ὁ κ. Κατσόγιαννης μέσα στὰ τραγοῦ-
δια τοῦ αὐτὰ ἔχει ἀρκετὸ θυμὸ καὶ πόνο
μαζύ, πράγματα ποὺ μεταχειρίζεται με
μέτρο, ὥστε ν’ ἀποφεύγῃ τὴν μεγαλο-
στομιά, τὸν πολιτικὸ ρητορισμὸ καὶ τὶς
ἀναπόφευκτες κοινοτοπίες, ἴσως νὰ ἔχη
ὕπ’ ὄψιν του τὸν στίχο τοῦ Λεοπάρντι:
«Χωρὶς τὸν θυμὸ ἀνόητος εἶναι ὁ πόνος»

Στὰ ποιήματα τοῦ δευτέρου μέρους
τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Κατσόγιαννη βρί-
σκουμε πρὸ παντός ἕνα στοιχεῖο καὶ

χρώμα λαϊκό που έλκύει και θέλγει άβιαστα και χωρίς να κουράζει.

Τραγουδάει τόν έρωτα όχι μ'ένα παθητικό άρρυθμο τρόπο και διάθεση αλλά μ'ένα συγκρατημένο ένθουσιασμό.

Η γυναίκα στα τραγούδια του δεν είναι ένα κομμάτι ζεστό κρέας, άλλ' ούτε και ένα Ιπποτικό ζόανο που τὸ προσκυνά ή περισσευούμενη εύαισθησία του άρσενικοῦ, αλλά έκείνο που δίνει περιεχόμενο σὸν άδειο της ζωής μας και πρέπει πρό παντός να κατακτηθῆ. Και πολύ σωστά, γιατί όπως λένε: «Όλαόλα, μπορεί στήν ανάγκη να τὰ ζητιανέψη κανείς σ' αυτόν τὸν κόσμο, μὰ δχι τὸ κορμί της γυναίκας! Αυτό πρέπει να τὸ πάρουμε με τὸ σπαθί μας. Πρέπει να τὸ πάρουμε σάν τὸν κούρσαρο τὸ λάφυρό του, κάθε αντίσταση και κάθε ντροπή νικώντας κάτω από τὸ φυσικό μας γήτεμα».

Ο κ. Κατσόγιαννης με τὴν συλλογή του αυτή κάνει ένα βήμα σταθερό και άποφασιστικό πρὸς τὰ εμπρός, που στήν στρατιωτική ορολογία λέγεται έφοδος, και είναι στοιχείο άπαραίτητο για τὸ κέρδιμα μιάς μάχης, της επιτυχίας.

* *

Χρήστου Ντάλια: «Κρυφοί Παλμοί» Ποιήματα (Θεσσαλονίκη 1945)

Η συλλογή αυτή ποιημάτων του κ. Ντάλια, παρουσιάζεται σάν ένας ώριμος καρπὸς μιάς φτασμένης προσπάθειας που έδωσε και σχηματοποιήθηκε κάτω από τὸν ήλιο της άποκλειστικής άτομικής του γνώσης και έμπειρίας.

Έτσι τὸν καρπὸ αυτόν, χωρίς κίνδυνο άμεσης καταστροφής, μπορούσε πιά ακίνδυνα να τὸν επισκεφθῆ τὸ σκουλίκι της αναγκαιότητας και να πέση σὸ χῶμα ακολουθώντας τὸν προορισμό του.

Ο κ. Ντάλιας με τὴν συλλογή του αυτή εμφανίζεται ένας ζωνίτης με άγωγή σὸ αίσθημα και τὸ ύφος του. Γι' αυτό μπορούμε να πούμε πως ξέρη, ότι ή τέχνη και ειδικότερα ή ποίηση δεν είναι κάτι τὸ πολύ εύχερο και εύκολο και τερπνὸ, όπως θέλουν να νομίζουν μερικοί προχειρολόγοι κάπηλοι της τέχνης και πικροί άνθρωποι της αγοράς. Η γνώσις του αυτή πετυχαίνει και τὸν τοποθετῆ μακριά από τις σύγχρονες κοινοτοπίες της τέχνης και τὴν άρρώστεια της εποχής, τὸς διαφόρους «στανταρντισμοὺς» πειστικότητας.

Τὰ πρόχειρα σύνεργα του ποιητῆ: τὰ στολίδια τ' άτίμητα της νύχτας τ' άστρα, ὁ θεὸς της ήμέρας ή αρχή της ζωής ὁ "Ηλιος ή χρυσόσκονη του όνειρου που κτίζει παραδείσους κάτω στή γῆ, τὰ τριανταφυλλιά σύννεφα της δόσης που έτοιμα ζούνε νύχτες μαγείας και άνείπτωτης ήδονής, τὰ γλυκά μεθυστικά άρώματα, τὰ ζωντανά λουλούδια οί γυναίκες τὰ πετρωμένα λουλούδια τὰ πολύτιμα πετρά-

δια μέσα στὰ χέρια του, με τὴν δλη διάθεση που διαπιστώσαμε σὸ έργο του ν' άρέση άποδίδουε άβιαστα τὴν συμπάθεια εκείνη που τὴν λέμε ώραίο.

Γενικά στὰ ποιήματά του ὁ κ. Ντάλιας άποφεύγει συστηματικά με μιά συνεσταλμένη θά έλεγα, μετριοφροσύνη να κάνει φιλοφρονήσεις σὸ πνεύμα της έντύπωσης.

Μ' αυτόν τὸν τρόπο, ίσως άσυνείδητα, λοξοδρομεί τις κακοσιές της επιπολαιότητας και βιασύνης στήν εν γένει παρουσίαση του στίχου και της εικόνας. Κάνει ποίηση με μιά καλλιεργημένη παραρησία. Τὰ ποιήματά του χαρακτηρίζονται από μιά ίσορροπία και ένα καλὸ ζύγισμα του αίσθηματος και του ύφους. Δεν καταπιάνεται με πειραματισμοὺς και ταχυδακτυλοουργίες υπερτροφίας του αίσθηματος ή του ύφους.

Μ' άπλά λόγια, ξέρουμε, πως ὁ αληθινὸς ποιητῆς διαβάζει τὴν ιστορία της ζωής του ανθρώπου και του κόσμου, επάνω στήν φωτιά, τὰ νερά, τ' άηδόνια και τὰ λουλούδια.

Ο ποιητῆς τὼν «Κρυφὸν παλμὼν» πιθανὸν να μὴν έχει φθάση ακόμη σὸν βαθμὸ εκείνο της έμπνευσης και διαίσθησης, ὡστε να μπορῆ ν' άκούη π. χ. τὴν μακράϊωνα βοή τὼν ύπογείων ποταμῶν, που είναι ή μελωδία του αληθινοῦ τραγουδιοῦ της ζωής της Γῆς, ακουμπώντας τὸ αυτί του σὲ κανένα σταλακτιτῆ μιάς κάποιας σπηλιάς που άνοίγη τὸ πέτρινο στόμα της σὸ χάδι του θερμοῦ άέρα μιάς έρωτιάρας νύχτας του καλοκαιριοῦ, αλλά μπορεί, άποφεύγοντας να μᾶς κουράση, να μᾶς μιλήση, χωρίς άνία, για πράγματα που ξέραμε και άκούσαμε πολλές φορές.

Η ποίηση του έχει πολλές πλάνες και αυτό γιατί θέλει να της δώση πολλά στοιχεία ζωής. Μιά μέθη συγκρατημένη για τὴν ζωῆ του θολώνει τὴν ψυχῆ, αλλά έτσι οί πλάνες γίνονται περισσότερες.

Τὰ ποιήματά του ακόμη έχουνε άφθονα θηλυκά στοιχεία, μεγάλη δόση αίσθηματος και μιά μαρτυρία της κυριαρχίας τὼν εύχρήστων αίσθήσεων.

Στὰ ποιήματα της συλλογής του ὁ κ. Ντάλιας τραγουδεῖ τὸν έρωτα, τὴν ματαιότητα και τὸ μηδὲν τὼν ανθρώπινων πραγμάτων και μᾶς προσκαλεῖ να δοκιμάσουμε και άπολαύσουμε τις χαρές και ήδονές προτοῦ ξεστρωθῆ τὸ τραπέζι της ζωής μας.

Έπίσης έχει και τραγούδια έμπνευσμένα από τὴν Έθνική αντίσταση κατά του προσφάτου στιγνοῦ και άτεγκτου κατακτητῆ με πληθωρικό ανθρώπινο πόνο για ὄσους ζήσανε τὴν ζωῆ του κυνηγμένου άγριμιοῦ και νοιώθουνε πηγαῖα και άβιαστα τὴν χαρὰ του έρωτα, της Έλευθερίας και του ανθρωπισμοῦ.

Ακόμη βρήσκουμε και ένα δύο τραγούδια του θρησκευτικοῦ περιεχομένου.

Στὰ τραγούδια που μιλά για τὸν έρωτα ὁ κ. Ντάλιας δίνει τὴν έντύπωση ανθρώπου που θέλει να συμβιβάση ή να ίσορροπίση μιά πίστη ένα ιδεώδες με τὴν πραγματικότητα, δεν τραγουδά τὸν έρωτα με τὴν άφρονισία και ξενοιασιά της έλλειψης της τύφης, μέσα σένα είδωλοατρικό πλαίσιο που να φθάνη τὰ όρια της ένστικτώδικης αλήθειας, αλλά μέσα προσγειωμένο χριστιανικό γεννητισιο ένστικτο. Δεν τραβᾶ πρὸς τὰ χρυσὰ Κύθηρα με τὸς λευκοὺς ναοὺς της Ἄφροδιτης, με τὸς κήπους πνιγμένους μέσα σὲ ὄργανιατικά άρώματα, με τὰ σύννεφα τὼν λευκῶν περιστεριῶν, αλλά στήν χώρα και τὴν εποχή που οί άνθρωποι αισθάνονται τὴν έλλειψη της άμαρτίας και τὴν θεωροῦνε σάν άπαραίτητο περιεχόμενο και διάκοσμο.

Τὰ ένα δύο θρησκευτικά του ποιήματα είναι άριστοτεχνικά άπηλλαγμένα από τὴν θρησκευτική τυποποίηση, αλλά παρουσιάζονται συγχρόνως σχεδὸν γυμνά από τὴν άπαραίτητη εκείνη μυστικοπαθεια που γεννᾶ ὁ θρόλλος.

Από τὸς «Κρυφοὺς Παλμοὺς» διαλέγω τὰ: De profundis, Μαργαρίτα, Η Ζωή, Ὕμνος, τὸ λησμονημένο βιολί, Η Αδύγη.

Τελειώνοντας μπορούμε να πούμε σὲ τελευταία ανάλυση ότι ὁ κ. Ντάλιας δεν είναι ένας άπραγος και άπροσανατόλιστος ποιητῆς, αλλά ένας ποιητῆς με θέληση να συμπληρώση τὴν εύαισθησία του, πράγμα που δεν γεννᾶ Κασσανδρισμοὺς, αλλά καλοὺς οίωνοὺς για τὸ άδηλο μέλλον, και τὸτο γιατί φαίνεται να γνωρίζη ότι τὸ πρότιστο μέσο για ν' άποφύγη ένας δημιουργὸς τὴν άποτυχία και παραγνώριση είναι να είναι αληθινὸς στήν ποίησή του, να είναι δηλαδή αὐτὸς • ἴδιος μέσα στὰ ποιήματά του χωρίς ὄρους και επιφυλάξεις.

ΣΤΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

Κώστα Βορρέ: «Η Έξύψωσις της Χωροφυλακῆς» (Θεσσαλονίκη 1946)

Εἶν' ένα βιβλίο πολύ φροντισμένο στήν έξωτερική του εμφάνιση με 112 σελίδες.

Ο κ. Βορρές με τὸ βιβλίο του αυτό σάν ανώτερος αξιωματικός της χωροφυλακῆς άπευθύνεται σ' αυτή πρώτα και προπαντός στὰ κατώτερα της στελέχη, και σὰ νομικός άπευθύνεται σ' ὄλη τὴν Έλληνική κοινωνία.

Σκοπὸς του δεν είναι μόνο, ὡπως θά μπορούσε να συμπεράνη κανείς από τὸν τίτλο, ή έξύψωση της χωροφυλακῆς, αλλά συνάμα και ή έξύψωση και βελτίωση, ὄσον άφορᾶ σὸ ζήτημα αὐτὸ της δημοσίας τάξεως, και του ελληνικοῦ κοινοῦ.

Ο συγγραφεὺς ὡπλισμένος καλά τόσο

με τὴν πολύχρονη πείρα του επαγγέλματος, ὄσο και με τὴ θεωρητική νομική γνώση, κατορθώνει να εκλαϊκεύση κατά τὸν πιὸ επαγωγὸ τρόπο στὰ ουσιαδέστερα σημεία της τὴν έννοια και τὴν άποστολή της χωροφυλακῆς, έτσι που και για τὸ άστυνομικό ὄργανο να άποβαίνη πολύτιμος σύμβουλος τὸ βιβλίο αὐτὸ —για τὸ ὄργανο που συνήθως μένει σ' ὄλη του τὴ σταδιοδρομία με τὰ λίγα στοιχεία που πήρε κατά τὴ φοίτησή του στή σχολή— και για τὸν Έλληνα πολίτη να γίνεται επίσης ένας φωτεινὸς οδηγὸς για να βγῆ από τὴ γνωστῆ προκατάληψη και τὴ δυσπιστία που μ'αυτῆ άντικρύζει τὸ ὄργανο της τάξεως, και να συνηθίση να αναζητῆ σ' αὐτὸ παντοῦ και πάντοτε τὸν πραγματικό φύλακα της ασφάλειας και της ήσυχίας του και τὸν άυταπαρνητικό παραστάτη του σὸ κάθε του βήμα.

Με τὴν προσεχτική ανόγνωση του βιβλίου αὐτοῦ πετυχαίνεται ένα άμοιβαίο ψυχικό πλησίασμα του Έλληνοσ πολίτη και του Έλληνοσ χωροφύλακα, που κι αὐτὸς δεν είναι παρά παιδί του λαοῦ μας, και αἰρεται ή γνωστῆ καχυποψία και δυσπιστία που ὑπάρχει ανάμεσά τὸς και συχνὰ πολλῶν ατόπων γίνεται αἰτία.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ του κ. Κ. Βορρέ μπορεί για τὸτο να χαρακτηριστῆ άδιστακτα σάν ένα έργο πολιτισμοῦ. Τὸ αν θά έχη τὴν έκπολιτιστική επίδραση που πρέπει, θά έξαρτηθῆ από τὴν κατανόηση που θά του γίνη τόσο από τὸν κόσμο που αντιπροσωπεύει τὰ άστυνομικά σώματα, ὄσο και από τὸ πλατύτερο Έλληνικό κοινό.

ΜΠΑΜΠΗΣ ΝΙΝΤΑΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

Η επανέκδοση τὼν «Μακεδονικῶν Γραμμάτων» είναι μιά δεύτερη άπόπειρα, που γίνεται ὡστερ' άπ' τὴν πρώτη μεταπολεμική προσπάθεια, μας που γίνηκε τὸν Νοέμβριο του 1945, για να άποκτήση ή Θεσσαλονίκη και ή Βόρεια Ελλάδα γενικά ένα μέσο πνευματικής εκδήλωσης και καλλιέργειας τὼν Γραμμάτων και της Τέχνης.

Ύστερ' άπ' τὸ πρώτο μεταπολεμικό τεῦχος που κυκλοφόρησε τὸν Νοέμβριο του 1945 δεν κατορθώσαμε να συνεχίσουμε τὴν έκδοση γιατὶ τὰ λίγα μας κεφάλαια, που προέρχονταν από άτομική συνεισφορά και που είχαν διατεθεῖ ὄλα για τὴν έκδοση του πρώτου φύλλου, δεν μπορέσαμε παρ' ὄλη τὴν κυκλοφορία να τὰ ξανασυγκεντρώσουμε γιατὶ άκριβῶς τὸς μήνες εκείνοὺς είχαν άρχίσει ἱλιγιάδης ὁ ξεπεσμοὺς της δραχμῆς. Έτσι

και με τις τόσο δυσμενείς οικονομικές συνθήκες που είχαν ακολουθήσει ήταν αδύνατο να συνεχίσουμε το «πείραμα». Κι' αποφασίσαμε να περιμένουμε καλύτερους καιρούς.

Σήμερα η νομισματική σταθερότητα μας υπόσχεται με κάποια σοβαρή θετικότητα ότι θα μπορούσαμε να συνεχίσουμε χωρίς διακοπές. Άς ελπίσουμε. Έχουμε όλη τη θέληση να προσφέρουμε τις στήλες του περιοδικού μας και τώρα όπως και στο παρελθόν σε κάθε αξιοπαλίω και καινούργιο ταλέντο, σε κάθε αγνό και ειληκρινή πνευματικόν άνθρωπο, σε κάθε φίλο των γραμμάτων και της τέχνης. Η προσπάθειά μας θα είναι να δίνουμε ότι είναι πνευματικό, τι υπηρετεί την τέχνη και τα γράμματα και επομένως, τι υπηρετεί τον πολιτισμό μας και την μεταπολεμική πνευματική ζωή του Έθνους μας. Οι γραμμές αυτές που χαράζουν και τα όρια της αποστολής μας και των σκοπών μας καθορίζουν συγχρόνως και τις εθόνες μας για την τήρησή τους. Βεβαιώνουμε πως όσο εξαρτάται από μας τα όρια αυτά θα μείνουν σταθερά και αμετάθετα.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΜΑΣ.

Η Πρώτη μεταπολεμική και σοβαρή πνευματική κίνηση στην πόλη μας ανήκει στην Ένωση Λειτουργών Μέσης Εκπαιδευσεως. Χάρη στη δραστηριότητα του Διοικητικού της Συμβουλίου και την ουσιαστική συμβολή των μελών της μπόρεσε να μας δώσει όλο το χειμώνα μα και τους ανοιξιάτικους μήνες, στην αίθουσα της Εύξεινου Λέσχης, μια σειρά από αξιόλογες διαλέξεις. Η ποικιλία των θεμάτων και τις περισσότερες φορές η αξία και καθ' όλα επιτυχημένη ανάπτυξή τους απ' τους ομιλητές χάριζαν αληθινή πνευματικήν απόλαυση στο πάντοτε πυκνόν ακροατήριο.

Σημειώνουμε μεταξύ των ομιλητών τους κ.κ. Ί. Τσουρουκτσόγλου, Ί. Ευροτήρη, Π. Σπανδωνίδην, Β. Δεδούση, Μπ. Νίνταν, Γ. Θέμελην, Ν. Γεωργιάδη.

Παράλληλα η Ένωση άρχισε και την έκδοση του «Δελτίου» μηνιαίου περιοδικού, μέσ' το οποίο βρίσκει κανένας ενδιαφέρουσα ύλη. Ελπίζουμε πως το Δελτίο θα δώσει περισσότερη προσοχή σε θέματα που θ' άφορουν τα μεταπολεμικά προβλήματα της Έλληνικής Εκπαίδευσης, τις ανάγκες της και τις δυνατότητες της αντιμετώπισής των. Έτσι θα είναι πολύτιμότερη κι' ουσιαστικότερη η συμβολή του στα εκπαιδευτικά ζητήματα του τόπου μας.

Ο «Κοχλιάς», Μηνιαία έκδοση τέχνης είναι μια επίσης αξιοπρόσεχτη προσπάθεια στο πεδίο της Τέχνης. Βγαίνει απ' τον Δεκέμβρη του 1945 σε μια καθ' όλα επι-

μαλημένη τεχνικά έκδοση. Ο κύκλος του «Κοχλία» ανήκει στην υπερρεαλιστική τάση και βρίσκεται κάτω απ' τη σοβαρήν επίδραση και καθοδήγηση του Νίκου Γαβριήλ Πεντζίκη. Ό,τι προσφέρει γενικότερα στην Τέχνη είναι μερικές ξευπνες και καλοδοσολεμένες μεταφράσεις. Η πρωτότυπη όλη του αποτελεί μια μονόπλευρη καλλιέργεια της τέχνης και γι' αυτό και το μέτρο της αξίας της συμβολής του Κοχλία στη γενική πνευματική κίνηση, εξαρτάται απ' τη σιγουριά με τη οποία θ' αποβλέψη κανένας στη μονοκομματην αυτή καλλιτεχνικήν εκδήλωση, διαγράφοντας κάθε άλλη δυνατότητα καλλιτεχνικής έκφρασης. Μ' όλο που οι συνεργάτες του Κοχλία προσπαθούν να δείξουν πως είναι σίγουροι για τη μοναδικότητα και την αλήθεια της τέχνης τους ή αναζήτηση πολλές φορές απ' τους ίδιους, κομματιών για μετάφραση άπολυτα Ισορροπημένων σε έκφραση δείχνει πως το σαράκι της αμφιβολίας φωλιάζει κι' εκεί.

Έναρξη μιας γενικότερης προσπάθειας πνευματικής κίνησης έκανε ο Άγγλοελληνικός Σύνδεσμος, αρχίζοντας στο νέο έντευκτήριό του (Νίκης 5) μια σειρά από φιλολογικές άπογευματινές.

Στις 25 Ιουνίου δόθηκε η πρώτη διάλεξη με όμιλητή τον ταχτικό συνεργάτη μας κ. Γιώργο Δέλλιο και θέμα «Η ρομαντική εποχή της αγγλικής λογοτεχνίας». Ο ίδιος όμιλητής θα μιλήσει σε άλλη συγκέντρωση για τη ρομαντική εποχή και την περίοδο της Ισορροπίας που φτάνει ως το 1900.

Πολύ λιγοστή είναι η έκδοτική κίνηση σε λογοτεχνικά και άλλα βιβλία στην πόλη μας. Δεν έχουμε παρά ελάχιστα πράγματα ν' αναγγείλουμε: «Τις Έποχές» ποιήματα του κ. Μ. Αναγνωστάκη Τα «Επαρχιώτικα Δειλινά» Νουβέλλες του κ. Μπ. Νίντα και την «Ιστορική Μελέτη του κ. Ι. Βασδραβέλλη «Η Συμβολή της Θεσσαλονίκης στον άπελευθερωτικόν άγώνα».

Κύριος λόγος της φτώχειας αυτής της έκδοτικής κίνησης στην πόλη μας είναι ή αδυναμία των συγγραφέων ν' αντιμετωπίσουν τις τεράστιες δαπάνες που απαιτούνται για μια έκδοση ή και τέλεια άδιαφορία των άρμοδιών για την υποστήριξη των γραμμάτων και των τεχνών στην Θεσσαλονίκη και τη Μακεδονία.

Πλούσια και ζωηρή σε κίνηση ύπηρε ή έκθεση ζωγραφικής του κ. Πολ. Ρέγκου (Εύξεινος λέσχη 19 Μαΐου — 1 Ιουνίου). Άφθονία έργων, κολακευτικές κρίσεις και αρκετά σοβαρές άγορές έργων είναι γεγονότα αξιόλογα για την πρώτη σοβαρή μεταπολεμική έκθεση ζωγραφικής στην Πόλη μας.